

Kristdemokraternas skolrapport 2013

En skola där ingen hålls tillbaka och ingen lämnas efter

Kristdemokraterna

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
SKOLANS UTMANINGAR	7
BEHOV AV STABILITET OCH KONTINUITET	9
SKOLANS HUVUDMANNASKAP.....	10
IDÉPOLITISK UTGÅNGSPUNKT, MÅL OCH VÄRDEGRUND	11
SKOLANS VÄRDEGRUND	11
VÄRDEGRUNDEN ELLER VÄRDEGRUNDSARBETE?.....	11
EN SKOLA FÖR BILDNING OCH KUNSKAP	13
ÅTERUPPRÄTTA DET KLASSISKA BILDNINGSIDEALET I DEN SVENSKA SKOLAN.....	15
<i>Satsa på läsning</i>	15
<i>Inrätta en klassikerlista</i>	17
EN BRA SKOLA FÖR ALLA	18
KVALITETSSÅKRA SKOLANS METODER.....	18
SKOLINSPEKTIONEN	19
TYDLIGA MÅL, TYDLIGA KRAV OCH TIDIGT STÖD.....	19
VARJE ELEV SKA FÅ STÖD ATT NÅ SIN FULLA POTENTIAL.....	20
RÄTTVISA OCH RÄTTVISANDE BETYG	24
OM ÖVERKLAGANDE AV BETYG	24
ÖKA ANVÄNDNINGEN AV EXTERNA EXAMINATORER	25
LÄRARYRKET	26
LÄRARLÖNER – LÖNESPRIDNING - KARRIÄRMÖJLIGHETER.....	26
FOKUS PÅ UNDERVISNING – RENSA OCH AVLASTA	27
FLER LÄRARE - MEN BARA DE BÄSTA	28
KONTINUERLIG FORTBILDNING FÖR LÄRARE.....	29
KOLLEGIALT LÄRANDE.....	29
FRITT SKOLVAL FÖR ALLA	30
MÅNGFALD ÄR BRA FÖR KVALITETEN	31
LIKA VILLKOR FÖR ALLA SKOLOR	32
BÄTTRE INFORMATION TILL FÖRÄLDRAR OCH ELEVER	33
ERSÄTTNINGSSYSTEM SOM STYR MOT KVALITET.....	33
STÄNG DÅLIGA SKOLOR.....	34
HEMUNDERVISNING.....	34
SKOLAVSLUTNINGAR OCH HÖGTIDSFIRANDE I KYRKAN.....	35
FRITIDSVERKSAMHETEN OCH ELEVVÄLSÄNDAN	37
FRITIDSVERKSAMHETEN.....	37
ELEVVÄLSÄNDAN.....	38
DEN FYSISKA MILJÖN	39
LEDNING OCH STYRNING – FOKUS PÅ PEDAGOGISKT LEDARSKAP	41
ÖPPNA REKTORSUTBILDNINGEN FÖR FLER.....	41
ÖKADE MÖJLIGHETER FÖR REKTOR ATT DELEGERA	41
EN TRYGG OCH LUGN SKOLMILJÖ	43
TYDLIGGÖR ELEVERNAS OCH VÅRDNADSHAVARNAS ANSVAR FÖR SKOLMILJÖN.....	43
STÄRKT LÄRARNAS MÖJLIGHETER ATT INGRIPA	45
MEDDELARFRIHET FÖR PERSONAL I FRISKOLOR.....	45

Sammanfattning

Även om många nödvändiga och lyckade reformer genomförs för den svenska skolan så visar flera nationella och internationella undersökningar att vi alljämt står inför stora utmaningar. Elevernas resultat sjunker på de områden som mäts – i matematik, läsförståelse och i naturkunskap. Sverige hamnar nu under genomsnittet i OECD. Utmaningen är att lyfta kvaliteten i undervisningen. För en skola i toppklass är en förutsättning för att Sverige ska stå sig väl i framtiden. Vi behöver återupprätta en utbildningstradition som bygger på tillit och förtroende mellan elever, lärare och föräldrar där skolan förmedlar kunskap och stimulerar elevernas intellektuella utveckling.

Kristdemokraternas utgångspunkt är att människan naturligt söker kunskap. Skolans mål är att förverkliga varje enskild elevs fulla potential. Skolan har också ett förvaltande uppdrag – att föra vidare tidigare generationers landvinningar och erfarenheter – och ska uppmuntra till kunskapssökande i samtiden.

Denna rapport är framtagen av Kristdemokraternas skolgrupp och antagen av partistyrelsen. Fokus ligger på grundskolan, även om en del förslag berör även gymnasieskolan. Avsikten med rapporten är inte att täcka in alla frågor som berör den svenska skolan. Arbetsgruppen har valt att fokusera på de förslag som kan möta de största utmaningarna för skolan står inför.

Här följer en sammanfattning av arbetsgruppens förslag:

Satsa på bildning och läsning

- Vårt skolsystem ska värna ett klassiskt bildningsideal som tar avstånd från en relativism som urholkar kunskapens egenvärde
- Fler lärarledda undervisningstimmar, motsvarande en normal skolvecka, med fokus på läsning
- Inrätta en vidareutbildning för lärare som saknar utbildning i läsinlärning
- Inrätta en klassikerlista med böcker, film, pjäser och musik som alla svenska elever ska ha tagit del av när de lämnar skolan

Lärarna – nyckelpersoner för en bra skola

- Ge skickliga lärare en god löneutveckling under yrkeskarriären
- Rensa bland lärares uppgifter och ansvar, låt lärare vara lärare och ge utrymme för mer lärarled ämnesundervisningstid
- Underlätta för fler vuxna i skolan – exempelvis klassmorfar eller unga vuxna som rastvakter
- Utveckla och uppvärdera speciallärares och fritidspedagogernas roll i skolan
- Inför högre betygskrav för att kunna antas till lärarutbildningen
- Inför antagningsprov/lämplighetsprov vid antagning till lärarutbildningen
- Gör det lättare att stänga av studenter som visar sig uppenbart olämpliga för läraryrket
- Erbjud fler snabba vägar in i läraryrket
- Ge lärare möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling med delvis bibehållen lön
- Öka användningen av det kollegiala lärandet i alla skolor

Kvalitetssäkra skolans metoder

- Vetenskapliga utvärderingar ska i ökad utsträckning ligga till grund för de pedagogiska metoder som tillämpas i skolan
- Inrättas en funktion med ansvar för att utvärdera undervisningsmetoder och stimulera akademisk forskning inom området
- Det behövs mer forskning kring vilka pedagogiska metoder som faktiskt fungerar och ger bra resultat
- Vidga Skolinspektionens uppdrag till att också ge förbättringsorienterad återkoppling som stödjer skolorna i arbetet med att åtgärda missförhållanden, brister och kvalitetsproblem

Tydliga mål, tydliga krav och tidigt stöd

- Elever som inte uppnår målen i grundskolans kärnämnen ska erbjudas sommarskola. Efter årskurs 9 ska sommarskola vara obligatorisk för de elever som inte når målen.
- En sammanställning av kunskapsläget bör göras för att få en samordning och bättre kvalitet i diagnostiseringen av dyslexi
- Utveckla metoder för tidig upptäckt av läs- och skrivsvårigheter

Varje elev ska få stöd att nå sin fulla potential

- Ett särskilt Specialläraryft genomförs för lärare som vill vidareutbilda sig till speciallärare.
- Skolors arbete med elever i behov av särskilt stöd bör i större utsträckning utgå från aktuell forskning som visar att förändringar av skol- och klassrumsmiljön har stor betydelse för att minska dessa elevers behov av särskilt stöd

Skolor i utsatta områden

- En satsning på skolorna i de mest utsatta stadsdelarna ska genomföras. Kommunerna ska ha ansvar för att minska klassernas storlek samt att rekrytera de bästa och mest motiverade lärarna genom att erbjuda högre lön.
- Kontakten mellan föräldrar och skola ska stärkas genom ett "kontrakt". Den exakta utformningen ska avgöras på lokal nivå.

Rättvisa och rättvisande betyg

- Avgångsbetyg bör kunna överklagas, d.v.s. betyg som påverkar framtida val till högre studier. Omprövning av betyg ska ske om eleven tror sig kunna påvisa att felbedömning skett.
- De nationella proven ska rättas av nationella examinatorer
- Betygen ska i högre utsträckning spegla resultaten i de nationella proven

Fritt skolval för alla

- Grundprincipen bör vara att kommunerna ska låta alla föräldrar aktivt ska ta ställning till vilken skola deras barn ska gå i. Vi vill utreda förutsättningarna för detta och hur ett sådant krav på kommunerna kan utformas
- För att öka transparensen och förståelsen för skolpengens beräkning behövs en tydlig modell där beräkningsunderlaget redovisas för kommunen och de fristående skolorna
- Kommunerna ska tillämpa reglerna för skolskjuts lika, oavsett huvudman
- Samtliga kommuner ska i god tid inför skolstart informera samtliga föräldrar om Skolverkets kommande jämförelsedatabas, ge information om det svenska skolsystemet och om vilka skolhuvudmän som finns på orten
- Utred möjligheterna att komplettera skolpengsmodellen med ett system där skolor också får ersättning utifrån hur bra de lyckas förbättra elevernas resultat
- Vi föreslår en återgång till lagstiftningen före 2011 då hemundervisning i undantagsfall tilläts
- Skolor med stora brister i verksamheten, som inte kan erbjuda eleverna den skolgång de har rätt till, bör stängas

Skolavslutningar och högtidsfirande i kyrkan

- Ändra lagen så att religiösa inslag vid vissa tillfällen får förekomma i offentliga skolor i samband med firande av traditionella högtider – men gör deltagandet frivilligt för eleven

Fritidsverksamheten och elevhälsan

- Minska gruppstorlekarna och öka personaltätheten i fritidsverksamheten. Skolverket bör få i uppdrag att utarbeta en tydligare vägledning för storleken på barngruppen och personaltäthet.
- Möjliggör läsläsning på fritidshemmet.
- En elevhälsogaranti ska införas som ger en elev rätt att inom ett dygn få kontakt med elevhälsovården
- Skolor ska ha ett ökat inslag av fysisk aktivitet för eleverna under skolveckan, minst 600 timmar i grundskolan och att detta regleras i timplanen.

Ledning och styrning – fokus på pedagogiskt ledarskap

- Rektorsutbildningen ska öppnas för fler. En akademisk utbildning i pedagogiskt ledarskap bör införas, där en befattning som rektor kan vara ett av målen
- Rektorer ska erbjudas regelbunden återkommande handledning
- Öka möjligheterna för rektor att delegera HR-uppgifter, juridik och administration på fler funktioner i skolan och understryk därmed rektors pedagogiska huvudansvar

En trygg och lugn skolmiljö

- Varje kommun ska genomföra en inventering av den fysiska skolmiljön i samtliga skolor i kommunen.
- Lagen ska tydliggöra att elev respektive förälder har ett ansvar för att medverka till en god skolmiljö
- Den som avsiktligt saboterar den fysiska miljön ska delta i att återställa det som skadats.

Stärk lärarnas möjligheter att ingripa

- Inför "lex Sarah" inom skolan
- Konflikthantering, med utgångspunkt i skolans värdegrund, ska vara obligatorisk i lärarutbildningen
- Inför förstärkt meddelarskydd införs för anställda vid friskolor. Förslaget ska utredas vidare av utredningen om meddelarskydd i välfärdsverksamheter.

Skolans utmaningar

Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskap, att stimulera elevernas intellektuella utveckling och att förbereda barn och unga för vuxenlivet. Skolan ska erbjuda den kunskap som behövs för att klara av arbetslivet, men också kunskap för att klara livet som ansvarsfull samhällsmedborgare. Om skolan inte lyckas i sitt uppdrag skapar vi stora framtida problem både för barnen och för Sverige som nation.

Flera nationella och internationella undersökningar visar att svenska elevers resultat sjunkit på de områden som mätts – i matematik, läsförståelse och i naturkunskap. När Pisa-mätningarna började år 2000, låg svenska elevers kunskaper över OECD-genomsnittet. Sedan dess har resultaten sjunkit i varje mätning och nu har Sverige hamnat under genomsnittet. I de senaste mätningarna kan man se tendenser till att kunskaperna i matematik i årskurs 4 samt naturvetenskap årskurs 4 och 8 inte längre försämras, men utmaningen kvarstår – att lyfta kvaliteten i undervisningen.¹

Den negativa trenden inom den svenska skolan sker i en tid då motsatt utveckling är nödvändig. Den personliga kompetensen – i betydelsen yrkeskunnande såväl som personliga karaktärsegenskaper – får en allt större betydelse på arbetsmarknaden. Geografiska avstånd och nationsgränser får allt mindre betydelse för ett enskilt företags, eller en region eller en nations framgång i den globala konkurrensen, men betydelsen av kompetens ökar. Om Sverige som nation ska klara sig i den globala konkurrensen måste skolan hålla toppklass.

Alliansregeringen har genomfört omfattande reformer för att vända utvecklingen. En ny skollag, nya läroplaner, en ny gymnasieskola, bättre uppföljning och satsningar på lärarnas kompetens är några av de åtgärder som har genomförts. Nu är den politiska uppgiften att stödja alla som är verksamma inom skolan så att inriktningen mot en kunskaps- och bildningsskola kan fullföljas. Det handlar om att stödja lärarna och ge skolan utrymme och tid att återupprätta en positiv utbildnings- och bildningstradition.

Det finns några risker med de pågående förändringarna av skolan. En risk är att det etableras en alltför instrumentell syn på kunskap där fokus ensidigt ligger på skolans uppgift att göra elever anställbara. Förberedelse för yrkeslivet är viktigt, men skolan kan inte enbart ta sikte på detta. Det är svårt att veta vilka kunskaper som behövs på framtidens arbetsmarknad. Skolan bör satsa på det tidlösa och inte kortsiktigt haka på flyktiga trender. Skolan har också ett bildningsuppdrag. Skolan behöver återupprättas som en kunskapsinstitution som förvaltar och förmedlar en bildningstradition. Skolan ska bygga på, och förmedla vidare, de värden och dygder som är centrala för ett gott liv och ett gott samhälle. Inte bara utbilda individer som ska kunna få ett jobb, utan också medborgare som kan vara med och ta ansvar för samhällets gemensamma angelägenheter och förvalta centrala värden och kulturarv.

En risk är också att beslut över skolfrågor läggs på fel nivå. En central idé i kristdemokratin är att beslut ska läggas på den mest ändamålsenliga nivån. Därför behöver det föras en diskussion om ansvarsfördelning och vilken roll politiken ska ha. Vår utgångspunkt är att undervisningen ska bygga

¹ Skolverket 2012, pressmeddelande ”Fjärdeklassare sämre i läsning men bättre i NO”
http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/arkiv_pressmeddelanden/2012/fjardeklassare-samre-i-lasning-men-battre-i-no-1.187235

på vetenskap och beprövad erfarenhet, inte politiska modenycker. Därför behöver lärarnas kompetens och roll stärkas och politikens gränser noga bevakas.

Ytterligare en risk är att ett för högt reformtempo tröttar ut dem som i slutänden ska utveckla den svenska skolan – lärare och skolläda. Försämringarna av skolans resultat har krävt kraftfull politisk handling på nationell nivå, men om vi får en trött och slutkörd lärarkår som dignar under trycket av nya politiska mål, reformer och administrativa bördor kommer kvaliteten i skolan bli lidande och det kommer att vara svårt att hålla kvar lärarna inom yrket.

Behov av stabilitet och kontinuitet

Bedömning:

- En skola i toppklass är en förutsättning för att Sverige ska stå sig väl även i framtiden. För att nå dit behöver vi återupprätta en utbildningstradition som bygger på tillit och förtroende mellan elever, lärare och föräldrar. Tvåa kast vad gäller skolans grundläggande förutsättningar ska så långt det är möjligt undvikas.

Det är angeläget att de förändringar som föreslås för skolan är långsiktigt riktiga – att eftersträva stabilitet, kontinuitet och arbetsro för skolan. Det är inte ändamålsenligt om skolans grundläggande förutsättningar kastas om varje gång majoriteten skiftar i Sveriges Riksdag eller i kommunfullmäktige.

Den finska skolan utmärker i flera internationella mätningar och framhålls av många som ett framgångsrikt exempel att lära av. En av förklaringarna till den finska skolans framgång är att den inte varit föremål för omfattande politiska reformer på omkring 40 år. I Finland har man förvaltat en utbildningstradition där lärarna och rektorer har en stark ställning och auktoritet. Lärarlöner är marginellt högre, men kompenseras av bevarad hög status för läraryrket, respekt för lärmiljön och goda förutsättningar för självständig yrkesutövning. Söktrycket till lärarutbildningen är därför också fortsatt högt med 5-10 sökande per plats. Naturligtvis påverkar detta i förlängningen kvaliteten på undervisningen i skolan. Enligt Pasi Sahlberg, generaldirektör för den finska expertmyndigheten Cimo, är det inte någon medveten policy som legat bakom den finska skolans framgång. Snarare är förklaringarna värderingar och sociala relationer – bevarad tillit mellan elever och lärare, respekt för läraryrket och att de finska föräldrarnas har förtroende för den offentliga skolan. Framgången bygger på stabil värdegrund.²

Här i Sverige slog vänstervågen igenom med full kraft på 60- och 70-talet. Auktoritetskritik och missriktade jämlikhetssträvanden undergrävde lärarnas auktoritet. Titlar lades bort och du-reformen slog igenom. Detta var en del av en generell samhällsförändring. Lärarnas roll definierades om, från att vara lärare som förmedlar ämneskunskaper till att bli pedagoger som visar på olika sätt att hitta information. Ordning och reda, "pluggskola" och utantillinläring betraktades som gammalmodigt och omodernt. Betyg ansågs stigmatiserande, krav på ansträngning som reaktionärt. Symboler och traditioner som markerade förvärvad kunskap och uppnådda resultat – som studentexamen och beteckningen "lektor" för lärare med doktorexamen – avskaffades. Idag kan vi se resultatet av denna vänsterpolitik – och de som har drabbats allra hårdast är pojkar födda i studieovana arbetarklasshem.

Att återskapa en utbildningstradition när politiker och ideologiska pedagoger under decennier har agerat för att riva ner den är en ofantligt svår uppgift. Icke desto mindre är det just det som vi behöver göra i Sverige. En skola i toppklass är en förutsättning för att Sverige ska stå sig väl även i framtiden och för att varje barn ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sin egen potential. Få uppgifter är viktigare än att återupprätta den svenska skolan.

² <http://www.sns.se/blogg/2012/05/lardomar-fran-finland>

Skolans huvudmannaskap

Bedömning:

- Kommunaliseringen av skolan, som genomfördes under tidigt 1990-tal, borde inte ha genomförts. Men att återförstatliga skolan nu i ett skede då många och omfattande reformer för skolan ska förverkligas, skulle inte ge skolan den arbetsro som behövs. Om den oroande utvecklingen i skolan skulle fortsätta under en längre tid – trots genomförda reformer – kan frågan om återförstatligande av skolan behöva omprövas.

Även om kommunaliseringens effekter inte är fullt ut utvärderade så finns det inga tecken på att kommunaliseringen har medfört de positiva effekter för skolan som motiverade förändringen. Tvärtom finns mycket som talar för att kommunaliseringen, tillsammans med andra förändringar, bidragit till de kvalitetsproblem som idag präglar skolan.³ Men att nu genomföra ett återförstatligande är inte en enkel åtgärd som snabbt löser skolans problem. Om de reformer som nu genomförts – och håller på att genomföras – inte får avsedd effekt på skolans resultat och lärarnas status, så kan frågan om skolans huvudmannaskap komma att omprövas.

³ Regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska utvärdera effekterna av kommunaliseringen på elevernas studieresultat, läraryrkets status, lärarnas och rektorernas arbetsuppgifter, samt likvärdigheten i skolväsendet. Uppdraget ska redovisas senast den 15 januari 2014. (Dir.2012:84)

Idépolitisk utgångspunkt, mål och värdegrund

Kristdemokraternas utgångspunkt är att människan naturligt söker kunskap. Målet för skolan är att förverkliga varje enskild elevs fulla potential. Skolan har också ett förvaltande uppdrag – att föra vidare tidigare generationers landvinningar och erfarenheter – och ska uppmuntra till kunskapssökande i samtiden. Skolan ska, i enlighet med den etik som förvaltats av kristen tradition, fostra eleverna till ansvars-kännande medborgare.

Skolans värdegrund

En gemensam etisk grund är nödvändig för att skapa en lugn, trygg, stimulerande och positiv miljö i skolan. Centrala värden för skolan – såsom kunskap och sanning – måste respekteras om skolans överhuvudtaget ska vara meningsfull. Att lyfta fram värdegrunden handlar också om att förmedla och ge eleverna kunskap om, och förståelse för, de värden som är omistliga för ett gott samhälle.

Kristdemokraterna vann framgång under tidigt 1990-tal när värdegrunden tydliggjordes i skolans styrdokument. Skollagen slår idag fast att eleverna ska inhämta och utveckla både kunskaper och värden. Läroplanen tydliggör att utbildningen ska förmedla värden i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism. Den talar också om individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

Värdegrunden eller värdegrundsarbete?

Bedömning:

- Skolans värdegrund är grunden på vilken hela undervisningen vilar. Den ska vara integrerad i hela skolans verksamhet.

Diskussionen om skolans värdegrund blir alltför ofta oklar eftersom man blandar olika frågeställningar och olika synsätt i en och samma diskussion.

Med värdegrund kan avses hela den etiska plattform och tradition på vilken skolan som institution vilar. I denna bredare betydelse inbegriper begreppet de viktiga utbildningsprinciper som ligger till grund för skolan, innefattande en viss specifik kunskaps- och människosyn men även viss syn på lärarens roll och ställning i förhållande till eleven, lärarens befogenheter och ansvar visavi barnets rättigheter.

Man kan också definiera värdegrunden lite mer begränsat, som en beskrivning av vilka värderingar eleverna ska få med sig från skolan. Det är huvudsakligen så den definieras i styrdokumentet för skolan. I denna betydelse handlar värdegrunden om skolans uppdrag att förmedla kunskap om och förståelse för demokrati och mänskliga rättigheter. Fokus ligger på att förankra grundläggande demokratiska värderingar om alla människors lika värde, solidaritet med svaga och utsatta, jämställdhet mellan kvinnor och män samt att tillgodose och utveckla elevernas rätt till inflytande och delaktighet. Något förenklat kan detta sägas vara en beskrivning av skolans uppdrag i demokratisk fostran.

Allt för ofta reduceras dock arbetet med värdegrunden än mer såväl i den allmänna diskussionen som i skolornas faktiska arbete. Värdegrunden förminskas till ett antal konkreta åtgärder eller aktiviteter i skolan, till antimobbningsarbete eller klassens ordningsregler. Värdegrunden ses då som ett utanpåverk som läggs vid sidan om skolans övriga verksamheter.

Enligt det första mest grundläggande perspektivet betonas värdegrunden som kunskapsinhämtningens och kunskapsförmedlingens grundförutsättning. Till detta läggs det andra perspektivet som definierar skolans fostrande uppdrag. Det vill säga skolans ansvar att förmedla de värden som är grundläggande för den mänskliga samvaron.

Vi menar att båda dessa perspektiv bör ligga som en grund för skolans verksamhet. Däremot ska värdegrunden inte reduceras till ett antal insatser vid sidan om undervisningen. Den ska istället vara grunden på vilken hela undervisningen vilar. Den ska genomsyra hela skolans verksamhet och alla mänskliga relationer i skolan. Detta kräver en fördjupad insikt hos såväl lärare som föräldrar. Detta kan minska risken för att värdegrunden blir ett betungande sidouppdrag för lärare, något som tar tid från undervisningen. Värdegrunden ska istället skapa bättre förutsättningar genom att ställa skolans kunskapsuppdrag och skolans förutsättning som kunskapsinstitution i centrum.

En skola för bildning och kunskap

”Vi föds inte till människor, vi formas. Utan filosofi och andra discipliner blir människan en varelse värre än ett djur.”

Erasmus av Rotterdam

”Ett vitalt och solidariskt samhälle med ett gott förvaltarskap kräver att vi alla odlar viktiga medborgerliga dygder och karaktärsegenskaper.”

Kristdemokraternas principprogram

”Det mänskliga kommer inte av sig självt, det måste sås, odlas, ryktas, kort sagt kultiveras.”

Anders Piltz i antologin ”Det evigt mänskliga”.

Bildningstanken växte fram i Tyskland decennierna kring sekelskiftet 1800. I kontrast till den yrkesförberedande utbildningen ställdes begreppet ”Bildung”. Till förespråkarna för bildningsidealet märks inte minst Wilhelm von Humboldt samt F.J Niethammer. Det senare var i början av 1800-talet utbildningsutredare åt den bayerska regeringen. Med begreppet humanism beskrev han ett av två kontrasterande utbildnings- och uppfostringsideal där motsatsen till humanismen var en utbildning helt inriktad mot praktisk och yrkesförberedande kunskap.

Diskussionen om kunskap för praktisk nytta och kunskap för bildning och personlighets- och kulturutveckling lever kvar än idag. Å ena sidan fokus på anställbarhet och att utbildningen ska anpassas efter arbetsmarknadens krav. Å andra sidan det klassiska bildningsidealet där kunskap och sanningssökande har ett egenvärde, ett värde bortom den praktiska nytta som den mer instrumentella kunskapen kan generera i näringsliv och offentlig förvaltning. Bildningsidealet förutsätter andra måttstockar och värdeskalor än avkastning på satsat kapital, vinst, produktivitet och effektivitet.

Den amerikanske politiske filosofen Allan Bloom publicerade i slutet av 1980-talet en bok där han skarpt kritiserade utvecklingen inom det amerikanska utbildningsväsendet.⁴ Huvudtesen i hans bok är att missriktade jämlikhetssträvanden utifrån diverse vänsterideologier har ersatt det klassiska bildningsidealet. De fasta värdeskalorna har kastats över bord och ersatts av nihilism, relativism och ekonomism. I enlighet med de nya idealen skulle alla ståndpunkter betraktas som likvärdiga, bestämda krav på kvalitet och kunskaper förkastades och ersattes av individuellt tycke och smak. Idén att det i kulturhistorien fanns mer betydelsefulla verk, författare, filosofer, kompositörer,

⁴ Bloom, Allan (1987), The Closing of The American Mind. How Higher Education Has Failed Democracy and Impoverished the Souls of Today's Students.

konstnärer som alla borde känna till, avfärdades som reaktionär elitism. Kritikerna av bildningsidealet hävdade att detta var en del av en kolonial västerländsk diskurs där den europeiske, borgerlige mannen haft monopol på att definiera vad bildning är och vad det inte är. Den som inte tillhör denna grupp måste göra våld på sig själv och förneka sin identitet för att uppnå den bildning som är framställd som universell. Bildningstraditionen – med begrepp som rötter och kulturarv – avvisades som en borgerlig fördom som skulle vädras ut. In skulle den nya människan, fri från historisk barlast.

Blooms poäng är att när bildningskritikerna fått igenom sina krav har alla fasta värdeskalor gått förlorade. Kvar som fasta punkter står bara privat nytta och ekonomiska resultatmått. Det som inte kan motiveras utifrån dessa mått tenderar att prioriteras ned och successivt förtvina. Och när den klassiska bildningstraditionen gått förlorad är den inte enkel att åter bygga upp.

Flera av Blooms resonemang och argument är giltiga även vad gäller utvecklingen i Sverige. Historieämnet, i synnerhet svensk historia, har successivt fått allt mindre tid på skolschemat. Att lära sig våra stora poeters dikter utantill har länge sedan försvunnit som en del av den svenska undervisningen. Svenska elever kan gå ut gymnasiet utan att ha läst en rad av E. G. Geijer, Esaias Tegnér, Selma Lagerlöf, Verner von Heidenstam, Gustaf Fröding, Moa Martinsson, Pär Lagerkvist, Gunnar Ekelöf, Karin Boye eller Nils Ferlin – för att bara nämna några av den svenska litteraturens stora namn. Man kan inte placera dem tidsmässigt och har ingen uppfattning om vilka frågor de var engagerade i eller vad de betytt för det svenska kulturlivet. Kanske har man läst något av Strindberg eller Per Anders Fogelströms, i bästa fall.

I den mån man går in på klassiska författare idag ligger fokus ofta på att ur vår tids perspektiv förklara deras förlegade syn på demokrati, jämställdhet, sexualitet och etniska minoriteter. Men när man inför klassen dekonstruerat en klassisk författares kvinnosyn är det svårt att sedan motivera eleverna att läsa honom, att förmedla att författaren kan vara relevant ändå. Och om eleverna mot förmodan tar sig igenom ett verk så blir det bestående intrycket med stor sannolikhet att han var en omodern stofil. De djupare tankarna om tidlösa ämnen – kärlek och svek, sanning och lögn, gott och ont, frihet och nödvändighet – ligger för eleverna för alltid dolda bakom spillrorna efter en historielös, normkritisk dissekering.

Återupprätta det klassiska bildningsidealet i den svenska skolan

Bedömning:

- Vårt skolsystem ska värna ett klassiskt bildningsideal som tar avstånd från en relativism som urholkar kunskapens egenvärde

Klassisk bildning – i betydelsen av ett lärande som syftar till förädling av hela människan – är alltid viktig, inte minst i ett samhälle där många kulturella, etniska och religiösa grupper lever sida vid sida. Att förstå vilken folkgrupp och inom vilken religion man bär turban, kippa eller slöja – liksom att förstå dessa olika klädtraditioners betydelse – är värdefull kunskap i dagens samhälle. Klassisk bildning underlättar kommunikation och förståelse mellan människor i olika etniska, kulturella och religiösa grupper.

För att uppvärdera bildningen som ideal behöver skolan respektera lärdoms- och bildningstraditionen – inte förlöjliga och raljera över den. Inte heller kan man angripa traditionen och strimla sönder den i normkritik innan man har vunnit förståelse för den. Det är inte fel med kritisk analys, tvärtom. Men eleverna – och lärarna – måste förstå vad det är de kritiserar innan de kritiserar.

Ett uppvärdat bildningsideal förutsätter att lärare får vara lärare. Synen på kunskap som ”samlad information” – där läraren reduceras till en pedagog som enbart ska lära eleven att navigera i informationshavet – är inte förenlig med ett klassiskt bildningsideal. Läraren ska lära ut fakta och kunskap, värdera den, strukturera den hierarkiskt och faktiskt hjälpa eleven till en ökad förståelse om varför viss kunskap är viktigare än annan, på vilka grunder man kan värdera och selektera.

Eller som Skolverket konstaterar i en rapport om bildning: *”Den klassiska bildningstanken har inget gemensamt med föreställningen om fri fostran i form av ohämmad utveckling av förmågor som naturen nedlagt i barnet. Föreställningen att förmågorna skulle finnas nedlagda redan från början går stick i stäv med övertygelsen att människan är en varelse som bildar sig.”*⁵

Satsa på läsning

Förslag:

- Fler lärarledda undervisningstimmar, motsvarande en normal skolvecka, med fokus på läsning
- Inrätta en vidareutbildning för lärare som saknar utbildning i läsinlärning

God läsförståelse är nyckeln till framgång i de flesta av skolans ämnen och grunden för ett livslångt lärande och ett aktivt liv som samhällsmedborgare. Därför är det oroande att de senaste internationella kunskapsmätningarna visar att den nedåtgående trenden vad gäller svenska elevers läsförståelse fortsätter.⁶ Mycket tyder på att senare decenniernas resultatförsämringar i den svenska

⁵ Skolverket (2002), ”Bildning och kunskap”

⁶ Skolverket. Pressmeddelande 2012-12-11 (http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/arkiv_pressmeddelanden/2012/fjardeklassare-samre-i-lasning-men-battre-i-no-1.187235)

skolan kan förklaras av att den lärarledda undervisningen har minskat. Sedan 1990-talets början har skolans arbetsätt förändrats i riktning mot mer individualisering genom ökat eget arbete. Forskning pekar på det negativa sambandet mellan denna typ av individualisering och elevernas resultat.⁷

Det totala antalet undervisningstimmar i den svenska grundskolan har minskat över tid, vilket drabbat undervisningstiden i bl.a. svenska.⁸ Antalet undervisningstimmar i den svenska obligatoriska skolan är också lägre än genomsnittet i de europeiska länderna. Svenska elever i åldern 9-11 har drygt 50 färre undervisningstimmar per år jämfört med genomsnittet för motsvarande åldersgrupper i EU-länder (EU21). Svenska elever i åldern 12-14 år har cirka 130 timmar färre undervisningstimmar per år jämfört med genomsnittet för motsvarande åldersgrupper i EU-länder (EU21).⁹

Vi behöver vända denna utveckling. Därför vill vi ge elever mer lärarledd tid och särskilt prioritera svenska och läsning. Vi vill öka undervisningstiden motsvarande en normal skolvecka. Vi vill också se över vad lärarna faktiskt lägger sin arbetstid på. Utvecklingen under ett flertal år har varit att den faktiska tiden för ämnesundervisning trängs undan av fler och fler uppgifter som läggs på lärarna.

Många lärare har bristfälliga kunskaper i läs- och skrivinläring. De olika lärarutbildningarna under senare decennier har givit olika bra kunskapsbas vad gäller läs- och skrivinläring. I den tidigare lågstadielärarytbildningen låg betoningen på svenskämnet och utbildningen innehöll relativt mycket läs- och skrivundervisning, inte minst metodik. I 1-7-lärarytbildningen, som ersatte lågstadielärarytbildningen, var det en riktlinje att 15 högskolepoäng skulle läggas på grundläggande läs- och skrivinläring. Utbildningen var utformad för att utbilda ämneslärare för de tidigaste skolåren, med inriktning mot exempelvis matematik/natur eller svenska/samhälle. I praktiken arbetar dock lärarna som klasslärare, oavsett vilken inriktning de läste under studietiden, och undervisar i alla ämnen, inklusive läs- och skrivinläring.

Vi anser att alla lärare som är verksamma i skolans lägre årskurser ska ha goda kunskaper i läsinläring. De yrkesaktiva lärare som saknar utbildning i läsinläring bör därför erbjudas en kompletteringskurs i skriv- och läsinläring motsvarande en halv termins heltidsstudier.

⁷ Skolverket (2009), ”Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer.”

⁸ Riksdagens utredningstjänst (2012), RUT-PM 2012:1907

⁹ OECD - Education at a Glance 2012. Elever i åldern 9-11 bland EU21-länder hade i genomsnitt 800 undervisningstimmar per år under 2010. Elever i åldern 12-14 bland EU21-länder hade i genomsnitt 877 undervisningstimmar per år under 2010. Se även RUT-PM Dnr 2012:1450

Inrätta en klassikerlista

Förslag:

Inrätta en klassikerlista med böcker, film, pjäser och musik som alla svenska elever ska ha tagit del av när de lämnar skolan

Att behärska det svenska språket är en nyckel för framgång i samhället. För ett barn som växer upp i ett hem utan böcker och utan en lästradition är det särskilt viktigt att skolan stimulerar och uppmuntrar läsning, inte minst om man i hemmet inte talar svenska.

Under ett antal år har inriktningen varit att det viktigaste är *att* barnen läser, inte *vad* de läser. I ett avseende är det sant, det är viktigt för barns läsutveckling att stimulera all läsning, att inspirera och sporra lusten att läsa. Men denna inställning riskerar att leda till att eleverna inte kommer i kontakt med litteraturhistoriens stora namn. Därmed förlorar de viktig vägledning in i en litterär värld som kan berika livet och utveckla deras egen utveckling och språkliga förmåga. På ett samhälleligt plan riskerar det leda till språklig utarmning, historielöshet och förlorad kunskap om vårt kulturarv.

En bärande tanke i folkbildningstraditionen är att även de mindre privilegierade, de som inte fötts in i en bildad miljö med välutbildade föräldrar, genom att erövra kunskap, kan lyfta sig själva och forma ett bättre liv. Om skolan överger denna tanke så nyttjar vi inte skolan som en institution för ökad integration och jämlikhet. Om inte skolan generellt erbjuder vägledning in i litteraturhistorien så blir det ett privilegium för dem som får detta med sig hemifrån eller vars föräldrar medvetet valt en skola där detta är ett inslag.

I en tid av mångfald och alltmer individualiserad mediakonsumtion ökar behovet av gemensamma referenspunkter. Kristdemokraterna anser därför att det nu är tid att införa en klassikerlista. En lista med litterära verk – romaner, noveller, essäer, sagor, dikter, – men också filmer och musik, som alla elever bör komma i kontakt med och tagit del av under sin skolgång. En lista bör gälla för grundskolan. För gymnasieskolan bör listans omfattning vara olika beroende på program, men med en gemensam bas.

Det är inte politiker som ska bestämma vilka verk som ska ingå. Urvalet bör göras utifrån verkets litterära och språkliga kvaliteter samt dess kulturhistoriska betydelse. Urvalsprocessen bör vara öppen där Skolverket har huvudansvaret men där de litteraturhistoriska och idéhistoriska institutionerna vid våra universitet spelar en stor roll. Önskvärt är också att Svenska Akademien är involverad.

En bra skola för alla

Målet för skolan ska vara att varje barn ska utvecklas i enlighet med sin fulla potential. Alla barn har rätt till kunskap och att få gå i en bra skola. Barndomen går inte i repris och det är mycket svårt – och kostsamt – att senare i livet reparera en misslyckad skolgång. Därför är det av största vikt att kvalitetssäkra skolans metoder och erbjuda tidigt stöd till elever med särskilda behov.

Kvalitetssäkra skolans metoder

Förslag:

- Vetenskapliga utvärderingar ska i ökad utsträckning ligga till grund för de pedagogiska metoder som tillämpas i skolan
- Det ska inrättas en funktion med ansvar för att utvärdera undervisningsmetoder och stimulera akademisk forskning inom området
- Det behövs mer forskning kring vilka pedagogiska metoder som faktiskt fungerar och ger bra resultat

Ett problem på skolans område är att nya pedagogiska metoder och trender snabbt implementeras i verksamheten, metoder som inte alltid har stöd i vetenskap och beprövad erfarenhet.

Inom sjukvården finns Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU), vars utvärderingar ligger till grund för Socialstyrelsens normerings- och riktlinjearbete. Dessa är i sin tur styrande för vilka behandlingsmetoder som får användas inom sjukvården. Motsvarande krav på utvärdering av pedagogiska metoder bör utvecklas på skolområdet. Pedagogiska trender kommer och går, ofta baserade på ideologi snarare än vetenskap, och tyvärr börjar många av dem tillämpas inom skolan innan det finns evidens för att de fungerar. Flera av de pedagogiska rekommendationer som gått ut till svenska lärare har i forskning bedömts ha obefintlig eller direkt skadlig effekt, exempelvis åldersblandade klasser, att elever själva ska bestämma sin inlärning och individualiserad undervisning.¹⁰ Professor John Hatties slutsats är att flera svenska pedagogiska reformer och rekommendationer varit till mer skada än nytta.¹¹

Den pedagogiska forskningen i Sverige fokuserar i mycket liten utsträckning på utvärdering av undervisningsmetoder.¹² De undervisningsmetoder som används i skolan måste ha bättre stöd i forskning och utvärdering innan de introduceras. Vi anser därför att det bör inrättas en funktion liknande den som finns inom hälso- och sjukvården (SBU) som dels får uppdraget att utvärdera undervisningsmetoder, dels att stimulera akademisk forskning inom området.

¹⁰ Skolvärlden (2011) ”Det svenska forskningsfiaskot”, <http://www.skolvarden.se/artiklar/det-svenska-forskningsfiaskot>

¹¹ John Hattie (2012) ”Synligt lärande för lärare”, Natur & Kultur

¹² Skolvärlden (2011) ”Det svenska forskningsfiaskot”, <http://www.skolvarden.se/artiklar/det-svenska-forskningsfiaskot>

Skolinspektionen

Förslag:

- Vidga Skolinspektionens uppdrag till att också ge förbättringsorienterad återkoppling som stödjer skolorna i arbetet med att åtgärda missförhållanden, brister och kvalitetsproblem

Skolinspektionen granskar skolor och bedömer ansökningar om att driva fristående skola. De har tillsynsansvar för skola, vuxenutbildning, fritidshem, förskola och annan pedagogisk verksamhet. Tyngdpunkten i verksamheten ligger på tillsyn, kvalitetsgranskning och tillståndsprovning. Som en följd av deras uppdrag hamnar fokus i verksamheten på att hitta avvikelser och fel.

Vi anser att kvalitetsutvecklingen inom den svenska skolan skulle gynnas av om Skolinspektionen ges ett explicit uppdrag att också ge förbättringsorienterad återkoppling till de skolor som granskats. Det kan handla om att inte bara söka avvikelser och brister utan att också lyfta fram goda exempel så att skolor kan lära av varandra och att i dialog ge vägledning för hur kvalitetsbrister ska kunna åtgärdas.

Tydliga mål, tydliga krav och tidigt stöd

Förslag:

- Elever som inte uppnår målen i grundskolans kärnämnen ska erbjudas sommarskola innan de flyttas vidare till nästa årskurs. Efter årskurs 9 ska sommarskola vara obligatorisk för de elever som inte når målen.
- En sammanställning av kunskapsläget bör göras för att få en samordning och bättre kvalitet i diagnostiseringen av dyslexi
- Utveckla metoder för tidig upptäckt av läs- och skrivsvårigheter

De nationella proven i årskurs 3 testar kunskaperna i ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk. Resultaten är viktiga redskap för att identifiera svagheter i ett tidigt skede i elevernas skolgång. Men det är viktigt att det inte stannar vid en analys av resultaten utan att man också stärker undervisningen för att stödja eleverna inom de områden där man identifierat brister.

Av de elever som gick ut grundskolan läsåret 2011/12 hade fler än var femte elev inte nått kunskapsmålen i ett eller flera ämnen och saknade därmed fullständiga betyg från grundskolan.¹³ En del saknar således gymnasiebehörighet och får därmed försämrade framtida möjligheter till studier och arbete. Denna utveckling måste brytas. Utgångspunkten bör vara att elever som flyttas vidare en årskurs ska ha uppnått målen i grundskolans kärnämnen så att de kan tillgodogöra sig undervisningen på en högre nivå. Risken är annars att man skjuter problemet framför sig. Vårt förslag är därför att elever som inte uppnår målen i grundskolans kärnämnen ska erbjudas sommarskola innan de flyttas vidare till nästa årskurs.

Idag råder oklarhet kring hur man bäst utreder läs- och skrivsvårigheter. Olika yrkesgrupper – logoped, psykologer och specialpedagoger – använder olika modeller vars resultat inte alltid sammanfaller. En felaktig bedömning kan få allvarliga konsekvenser för den enskilda eleven. Därför

¹³ <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Utbildning-och-forskning/Provresultat/studierresultat-grundskolan/>

måste en sammanställning av kunskapsläget göras för att få en samordning och bättre kvalitet i diagnostiseringen av dyslexi.

I många skolor upptäcks inte de elever som behöver extra stöd i tid. Men i exempelvis Linköpings kommun genomförs återkommande språktester, som börjar redan i förskoleklassen, vilket gör att i stort sett alla barn med läs- och skrivsvårigheter upptäcks. Det finns även flera andra skolor där man i förskoleklassen strukturerat arbetar med varje barn för att tidigt kunna upptäcka om någon är i behov av särskilt stöd. Eftersom de flesta barn idag går i förskoleklass är det bra om dessa goda exempel på arbetssätt sprids till alla skolor. Det bör också utvecklas metoder för tidig upptäckt av läs- och skrivsvårigheter.

Varje elev ska få stöd att nå sin fulla potential

Förslag:

- Ett särskilt Specialläraryft genomförs för lärare som vill vidareutbilda sig till speciallärare.
- Skolors arbete med elever i behov av särskilt stöd bör i större utsträckning utgå från aktuell forskning som visar att förändringar av skol- och klassrumsmiljön har stor betydelse för att minska dessa elevers behov av särskilt stöd

Specialpedagogik handlar om undervisning av barn och elever i behov av särskilt stöd och/eller med funktionsnedsättning. Specialpedagogiska åtgärder sätts in när den vanliga undervisningen inte bedöms räcka till. Det kan innebära allt från att barn och elever får ett särskilt stöd i, eller i nära anslutning till, den ordinarie verksamheten till att de hänvisas till särskilda undervisningsgrupper, särskola eller specialskola. Det kan också innebära att lärarens undervisning och situationen i klassrummet förändras eller anpassas. I den svenska grundskolan får drygt 15 procent av eleverna särskilt stöd vid ett givet tillfälle och drygt 40 procent av eleverna får särskilt stöd någon gång under sin grundskoletid.¹⁴

Skollagen är tydlig med att alla elever ska få stöd och stimulans för att utvecklas så långt som möjligt. För att nå detta mål krävs att de elever som har de största behoven får hjälp och stöd av de lärare som har den bästa kompetensen. Så är det inte alltid idag.

Under lång tid har det varit brist på specialpedagoger och speciallärare, många som jobbar som speciallärare har inte examen. Skolans nya läroplan fr.o.m. 2011 lägger tydligare fokus på att eleverna ska uppnå kunskapsmålen vilket kan öka behovet av stöd till de elever som har svårt att klara målen. Samtidigt kommer införandet av lärarlegitimation öka kraven på att speciallärare har rätt utbildning. På grund av förestående pensionsavgångar och den stora andelen obehöriga bland dem som arbetar med specialpedagogiskt stöd gör att Statistiska centralbyråns (SCB) prognos för yrket specialpedagog/speciallärare visar en ökad brist de kommande åren. Tillgången på utbildade specialpedagoger och speciallärare minskar fram till 2030 då den beräknas bli cirka 10 000–11 000 och efterfrågan närmare 20 000.

Högskoleverket har genomfört en undersökning där ett stort antal kommuner anger att man står inför stora problem att rekrytera behöriga speciallärare och specialpedagoger till sin

¹⁴ Skolverket: <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/omraden/specialpedagogik>

särskoleverksamhet och detta gäller alla nivåer och åldersgrupper. Kommunerna som svarat på Högskoleverkets enkät uppger att mellan 10 och 20 procent av elever behöver sådant stöd, och det tyder på ett stort behov av utbildade speciallärare och andra lärare med specialpedagogisk kompetens. Flera tror att det kommer att behövas dubbelt så många speciallärare som specialpedagoger. Kommunerna är rörande eniga om att det krävs en nationell satsning inom det specialpedagogiska området för att kunna täcka framtida behov

Samtidigt som behovet av utbildade speciallärare är stort tar det alltför många år innan de första speciallärarna med specialpedagogisk kompetens utexamineras. Vi anser därför att en särskild satsning i form av ett Speciallärarlyft bör genomföras för att öka intresset för speciallärarutbildningen.

Det finns olika uppfattningar om problem med beteende och inläring i huvudsak beror på funktionsnedsättningar hos eleverna eller brister i den pedagogiska verksamheten eller i barnets/elevens vidare miljö.¹⁵

Professor Bengt Persson och Claes Nilholm anser att en bra skola bör klara av att hantera den variation av barn som normalt finns på varje skola. En bra skola, ur ett specialpedagogiskt perspektiv, är då en lärare kan ge en trygg klassrumsmiljö med tydliga rutiner och en hög grad av delaktighet i lärandet där läraren utgår från en positiv grundsyn på att elever är olika. Enligt Persson och Nilholm är det oklart vad som gör att elever bedöms vara i behov av särskilt stöd. Bakgrundsfaktorer som intellektuell begåvningsnivå, kön och socialgruppsstillhörighet beskriver bara en mindre del. 80 procent beror på andra faktorer. Huvudförklaringen är interaktionen i klassrummet ”relaterat till den sociala miljön i klassrummet, lärarens undervisning och interaktionen mellan elever och annat”. De menar att skolors förmåga att hantera elever i behov av särskilt stöd varierar. Det kan vara så att en elev som får problem i en klass eller skola inte alls behöver få det i en annan klass eller skola.

Persson och Nilholm anser att det behövs ett problematiserande av hela skolmiljön vilket har förts fram redan i Lgr 69. Där stod att när en elev får svårigheter i undervisningen ska i första hand en omprövning göras av skolans arbetssätt. Men så har inte skett. Istället menar de att individualiseringen av svårigheter blivit ännu starkare genom att fler barn diagnostiseras. Även om diagnostiseringen kan ha fördelar menar forskarna att det också kan vara farligt om man fokuserar på individens funktionssätt utan att hänsyn tas till miljön. Individerna kan bli betraktade som problembärare. Samtidigt är det miljön, sättet att undervisa, sättet att organisera grupper som skolan kan påverka.¹⁶ En svensk avhandling visar att det mer är elevernas sociala än kunskapsmässiga skolsvårigheter som utgör skolans allra största utmaning.¹⁷ Specialpedagoger och lärare ägnar mycket kraft åt att minimera de sociala riskmomenten i skolvardagen.

Slutsatsen är således att samspelet elever emellan och mellan lärare och elev är nyckeln i skolarbetet.

¹⁵ Skolverket: <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/omraden/specialpedagogik>

¹⁶ Skolverket:

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/omraden/specialpedagogik/professorsintervjuer/bra-skolor-ser-elever-som-behov-1.161977>

¹⁷ Ingemar Gerrbo (2012), ”Idén om en skola för alla och specialpedagogisk organisering i praktiken”, Institutionen för pedagogik och specialpedagogik, Göteborgs universitet

Skolor i utsatta områden¹⁸

Förslag:

- En satsning på skolorna i de mest utsatta stadsdelarna ska genomföras. Kommunerna ska ha ansvar för att minska klassernas storlek samt att rekrytera de bästa och mest motiverade lärarna genom att bland annat erbjuda högre lön.
- Kontakten mellan hem och skola eller lärare och förälder ska stärkas genom ett "kontrakt". Den exakta utformningen ska avgöras på lokal nivå.

Kunskapsresultaten för elever som har invandrat till Sverige efter skolstart har sjunkit dramatiskt under de senaste tretton åren. Enligt SCB blev 73 procent av eleverna behöriga till gymnasiet 1998 och 2010 har andelen sjunkit till 68,7 procent. I några stadsdelar har skolresultatet sjunkit så kraftigt att det bara är hälften av ungdomarna som får tillräckligt bra betyg för att kunna börja gymnasiet.¹⁹

Några av orsakerna till de sjunkande skolresultaten är bland annat att många elever precis har anlänt till Sverige, att de är äldre när de kommer hit samt att de har mycket bristfällig utbildning bakom sig.

Under 2013-2016 satsar alliansregeringen 409 miljoner kronor för att förbättra utbildningen för utrikesfödda elever i grundskolan. Pengarna går framförallt till utökad svenskundervisning för nyanlända, kartläggning av kunskaper samt kompetensutveckling för lärare och rektorer. I februari 2013 presenterade kristdemokraterna tillsammans med alliansregeringen dessutom förslaget om att elever inte ska gå mer än ett år i förberedelseklass och att tid ska kunna flyttas från andra ämnen till svenskundervisning. Vi tycker att dessa reformer är viktiga för att nyanlända snabbare och bättre ska kunna tillgodogöra sig kunskap.

Vi vill föreslå ytterligare reformer riktade till skolor i utsatta områden, d.v.s. områden där en stor del av de boende är socioekonomiskt resurssvaga och utlandsfödda. Lärares kompetens har stor betydelse för elevens inläring. Skolinspektionen har i sin granskning av utbildning för nyanlända visat att såväl den formella kompetensen som kunskapen om hur man undervisar nyanlända elever varierar bland lärare som undervisar just nyanlända elever. Vi menar att de bästa och mest motiverade lärarna måste lockas till utsatta områden genom att t.ex. erbjuda dem en högre lön.

Forskning från Institutet för Arbetsmarknadspolitisk Utvärdering (IFAU) visar att resurser som läggs på mindre klasser i årskurs 4-6 har betydelse för förbättrade skolresultat och att denna positiva effekt även visar sig genom att eleverna som vuxna fick en högre lön.²⁰ Vi vill minska klasserna i utsatta stadsdelar och att rekrytera de bästa och mest motiverade lärarna genom att erbjuda högre löner.

KIPP-skolor²¹ i utsatta områden i USA som har lyckats att höja kunskapsresultaten arbetar mycket med kontakten mellan hem och skola eller lärare och förälder. Vi menar att det är viktigt att föräldrarna förstår skolsystemet och vad som förväntas av eleven.

¹⁸ För en redovisning av hur begreppet har definierats av Storstadskommittén, Storstadsutredningen samt den bostadspolitiska utredningen se länk: <http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/hemorkap11.pdf>

¹⁹ Granskning genomförd av SvT:s Rapport 2011 (fast för behörighet 2010) av 38 stadsdelar

²⁰ IFAU (2012), "Långsiktiga effekter av mindre klasser", Rapport 2012:5

²¹ KIPP står för "Knowledge is Power Program"

Det gäller att ha föräldern på sin sida. Detta är särskilt viktigt i utsatta områden där många föräldrar saknar kunskap om det svenska skolsystemet och har bristfälliga svenskkunskaper. Hur man ska skapa dessa möten måste utvecklas lokalt. Målet bör vara att ett slags "kontrakt" mellan föräldrar och skola utformas. I kontraktet ska framgå vad som är skolans/lärares ansvar och vad som är föräldrarnas ansvar när det gäller elevens utbildning. Därmed tydliggörs skolans och föräldrarnas roller, ansvar och skyldigheter. Rädda Barnens dialogmodell samt Örebros preventionsmodell är två exempel på arbetsmodeller eller "kontrakt" som vi menar att kommunerna bör uppmuntra skolorna att arbeta med i utsatta områden.

Rättvisa och rättvisande betyg

Betyg är ett viktigt verktyg för att ge elever och föräldrar information om hur eleven förhåller sig till skolans kunskapsmål. Betygen ska vara tydliga och bidra till att elevernas kunskaper kontinuerligt följs upp och utvärderas, att resultaten kommuniceras med hemmen och stöd sätts in tidigt.

Skolverkets genomgångar har visat att den genomsnittliga betygsnivån i grundskolan och gymnasieskolan har ökat samtidigt som olika kunskapsmätningar visar att kunskapsnivån i de studerade ämnesområdena i grundskolan och gymnasieskolan inte har höjts utan snarare sjunkit.²²

Om betyg får användas som konkurrensmedel mellan skolor riskerar det skapas en press uppåt på betygen. Ökad användning av externa examineringer och nationella prov i fler ämnen kan bidra till att stävja tendenser till betygsinflation.

Om överklagande av betyg

Bedömning: Avgångsbetyg bör kunna överklagas, d.v.s. betyg som påverkar framtida val till högre studier. Omprövning av betyg ska ske om eleven tror sig kunna påvisa att felbedömning skett, i enlighet med regeringens utredare.

Betyg är ett viktigt verktyg för att ge elever och föräldrar information om hur eleven förhåller sig till skolans kunskapsmål. Betygen ska vara tydliga och bidra till att elevernas kunskaper kontinuerligt följs upp och utvärderas, att resultaten kommuniceras med hemmen och stöd sätts in tidigt.

Skolverkets genomgångar har visat att den genomsnittliga betygsnivån i grundskolan och gymnasieskolan har ökat samtidigt som olika kunskapsmätningar visar att kunskapsnivån i de studerade ämnesområdena i grundskolan och gymnasieskolan inte har höjts utan snarare sjunkit. Om betyg får användas som konkurrensmedel mellan skolor riskerar det skapas en press uppåt på betygen. Ökad användning av externa examineringer och nationella prov i fler ämnen kan bidra till att stävja tendenser till betygsinflation.

Sedan 1990-talet har elevernas kunskap sjunkit men ändå stiger betygsmedelvärdet. Lärarnas riksförbund har ställt en fråga till 2 000 lärare om de blivit utsatta för påtryckningar för att höja betygen. Var femte lärare menar att de blivit påverkade av rektorn att höja betyget, trots att eleven borde ha fått ett lägre betyg. I den nya skollagen finns förändringar som syftar till att stärka rättvisan och likvärdigheten i betygsättningen. Läraren har i dag en skyldighet att genom utvecklingssamtal ge eleven och elevens vårdnadshavare information om grunderna för betygsättningen, om studieresultat och utvecklingsbehov. En elev kan också få sina kunskaper betygsatta genom att visa upp dem vid ett särskilt tillfälle, en s.k. prövning. Efter att ett betyg är satt har eleven också en rätt att begära att läraren redovisar skälen för det satta betyget. Vid skrivfel, räknfel eller liknande förbiseenden kan man också kräva rättelse.

Därutöver anser Kristdemokraterna att avgångsbetyg bör kunna överklagas. Det handlar om betyg som påverkar framtida val till högre studier. Omprövning av betyg ska ske om eleven tror sig kunna påvisa att felbedömning skett, i enlighet med regeringens utredare.

²² Skolverket (2012), Betygsinflation - betygen och den faktiska kunskapsutvecklingen

Öka användningen av externa examinatorer

Förslag:

- De nationella proven ska rättas av nationella examinatorer
- Betygen ska i högre utsträckning spegla resultaten i de nationella proven

Nationella prov ges idag i grundskolans åk 3, 6 och 9 samt en gång i gymnasiet. Vi är positiva till de nationella proven eftersom de ska vara stöd för likvärdig och rättvis bedömning för betygssättning, samt ge underlag för en analys av i vilken utsträckning kunskapskraven uppfylls på skolnivå, på huvudmannanivå och på nationell nivå.

Idag är det oftast läraren själv som rättar de nationella proven. Skolinspektionen har under tre år utfört en viss central rättning av nationella prov för grundskolan och gymnasieskolan. Omrättningen av proven visar att det finns stora skillnader i bedömningen av uppsatser eller längre självständiga författade redogörelser. Skillnaderna är således störst där lärarens bedömningsutrymme är stort. Skolornas egna lärare sätter oftare ett högre betyg på proven än vad omrättarna gör. Även det omvända förekommer, men är inte lika vanligt. Skillnaderna finns över hela betygsskalan, men är allra vanligast när det gäller höga provbetyg. Vi menar att det är viktigt att öka likvärdigheten i bedömningen av de nationella proven och därför bör samtliga prov rättas av nationella examinatorer.²³

Det är inte reglerat hur stor betydelse provet har för den enskilde elevens betyg. Det nationella provet är framför allt ett stöd för läraren, så att betygssättningen ska bli likvärdig över hela landet. Eleven kan därför få ett annat slutbetyg än provbetyget. Tidigare fanns regler om att medelbetyget i en klass skulle ligga nära medelbetyget på centrala proven, motsvarande bestämmelse finns inte idag. Vi anser att betygen i högre utsträckning ska spegla resultaten i de nationella proven.

²³ Skolinspektionen ”Lika för alla?”. Omrättning av nationella prov i grundskolan och gymnasieskolan under tre år. 2012-08-31. Redovisning av regeringsuppdrag Dnr U2009/4877/G

Läraryrket

En verkligt bra skola kräver att en stor andel av de mest lämpade i varje generation väljer läraryrket. Så är det inte i Sverige idag. Söktrycket till lärarutbildningarna är lågt och idag antas i princip alla behöriga sökande på utbildningen. Det är också alltför många som lämnar yrket på grund av den pressade arbetssituationen.

Lärlöner – lönespridning - karriärmöjligheter

Förslag:

- Skickliga lärare ska ha en god löneutveckling under yrkeskarriären. Kristdemokraterna ska på kommunnivå verka för att höja lönerna för duktiga och utvecklingsinriktade lärare.

Duktiga lärare är den enskilt viktigaste faktorn för elevernas resultat. När Lärarförbundet genomförde en enkät bland svenska studenter uppgav 50 procent att lönen var den främsta anledningen till att de inte sökte till lärarutbildningen. Lärare har sedan början av 1990-talet haft en sämre löneutveckling än andra jämförbara yrken och lönespridningen har varit dålig. Längre fortsatte lärarna ändå att undervisa på toppnivå och yrket drog till sig skickliga och motiverade utövare.

Sedan mitten av 1990-talet har emellertid läraryrkets gradvis sjunkande löner, status och arbetsvillkor allt kraftigare slagit igenom i form av stora problem att attrahera nya kompetenta lärare. Vår bedömning är att viktigare än det generella löneläget är möjligheterna att göra karriär inom sin yrkesgrupp. Det är viktigt att öka lönespridningen så att en duktig lärare har goda utvecklingsmöjligheter och kan premieras lönemässigt.

Alliansregeringen har inrättat högre avlönade karriärtjänster för lärare. Ungefär 10 procent av alla lärare kan därmed få möjlighet att höja sin månadslön med 5 000 – 10 000 kronor per månad. Detta är ett viktigt steg, men för att höja lönerna för övriga 90 procent av lärarkåren måste kommunerna ta huvudansvaret. Kristdemokraterna vill uppmana våra kommunpolitiska kollegor runt om i landet att använda de lokala förhandlingarna till att höja lönerna för duktiga och utvecklingsinriktade lärare.

Fokus på undervisning – rensa och avlasta

Förslag:

- Rensa bland lärares uppgifter och ansvar. Lärare ska få vara lärare – fokus på mer lärarledd ämnesundervisningstid
- Underlätta för fler vuxna i skolan – exempelvis klassmorfar eller unga vuxna som rastvakter
- Utveckla och uppvärdera speciallärares och fritidspedagogernas roll i skolan

Mycket tyder på att senare decenniernas resultatförsämringar i den svenska skolan kan förklaras av att den faktiska lärarledda undervisningen har minskat.²⁴ Tiden för ämnesundervisning trängs också undan av fler och fler uppgifter som läggs på lärare. Skolans utökade roll som fostrare, lärare som experter inom ett otal frågor och en ökad administrativ börda gör att allt mer ska rymmas inom den garanterade undervisningstiden. Problemet är att inget har tagits bort. En revisionrapport från Stockholms stad visar att bara 40-50 procent av lärares totala arbetstid ägnas åt kärnverksamheten – undervisning.²⁵ För att öka den lärarledda ämnesundervisningen krävs det därför att de olika uppgifter och ansvar som lärare har, ses över och vid behov rensas bort.

Det behövs också fler vuxna i skolan som kan ge avlastning i klassrummen och vara i korridoren och på skolgården under rasterna. Det civila samhället ska kunna bidra i ökad utsträckning till en tryggare skola. Konceptet med klassmorfar har utvärderats i en doktorsavhandling som visar att morfäderna skapade en tryggare miljö, eleverna fick mer hjälp och lärare fick arbeta med undervisning i större omfattning istället för att reda ut bråk. I dag finns det ungefär 600 äldre vuxna som arbetar på heltid i olika skolor i Sverige.²⁶ En del skolor som inte har en klassmorfar motiverar det med den extra kostnaden som det innebär.²⁷ Vi anser att det finns stora vinster med att skolor har en klassmorfar.²⁸

Det finns givetvis andra koncept som skolor redan i dag arbetar med såsom exempelvis elevstödjare, kamratstödjare eller rastvakter. Det väsentliga är att skolan hittar en fungerande modell som avlastar lärarna så att de kan fokusera på att vara lärare samtidigt som man upprätthåller en trygg miljö i skolan för samtliga elever.

Två yrkeskategorier som finns i skolan och som bör lyftas fram mer är dels speciallärare och dels fritidspedagoger. De har sina respektive roller och fyller med sitt arbete en mycket viktig funktion. Dessutom så kan deras kunskap och arbete ge avlastning och stöd till andra lärare. Vi föreslår därför några förändringar för fritidshemmen och specialpedagoger i denna rapport.

²⁴ Skolverket (2009), "Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer."

²⁵ Revisionskontoret. Stockholms stad. Granskning av elevernas garanterade undervisningstid och lärarnas arbetstider. Dnr 420/68-05. Nr 6 mars 2005

²⁶ Skolverket. <http://www.skolverket.se/2.308/2.402/2.422/2.678/2.682/klassmorfar-i-skolan-1.62183>

²⁷ Se t.ex.

<http://www.klassmorfar.se/WebArchive/Docs/Klassmorfar%20är%20en%20lönsam%20investering%20-%20Pressmeddelande.pdf>, <http://www.gp.se/nyheter/halland/1.882401-ordinarie-klassmorfar-for-dyrt>

Klassmorfar har gått via Arbetsförmedlingen och större delen av ersättningen består av arbetsmarknadsstöd.

En klassmorfar eller mormor kostar 4 000-7 000 kronor per månad (beräknat 2003) för skolan eller kommunen.

²⁸ Se Pengprojektet som genomförts av BRÅ och Stockholms stad för att mäta nyttoeffekter av klassmorfars arbete i ekonomiska termer. "Klassmorfar – Kostnad eller Intäkt" Peng-projektet. Ann-Kristin Boström

Fler lärare - men bara de bästa

Förslag:

- Inför högre betygskrav för att kunna antas till lärarutbildningen
- Inför antagningsprov/lämplighetsprov vid antagning till lärarutbildningen
- Gör det lättare att stänga av studenter som visar sig uppenbart olämpliga för läraryrket
- Erbjud fler snabba vägar in i läraryrket. Den som har examen i ett relevant ämne eller yrkeskunskap ska kunna nå lärarexamen genom en kompletterad utbildning i pedagogik. Utbildningen ska kunna genomföras på halvtid och omfatta 60 högskolepoäng heltidsstudier.

Enligt statistik från SCB saknas det drygt 40 000 lärare år 2020. Enligt Skolverket behöver 10 000 nya lärare examineras varje år 2011-2015.²⁹ Samtidigt finns det alltför få sökande till lärarutbildningen och under år 2011 ökade antalet lediga lärarjobb kraftigt.³⁰ Frånvaro av konkurrens om platserna på utbildningen leder till att även de som inte är lämpade för läraryrket kommer in på utbildningen. Läraryrkets status riskerar därmed att sjunka ytterligare och kvaliteten i undervisningen att bli undermålig. Därmed skapas en ond cirkel som är svår att bryta.

För att åstadkomma en förändring krävs det en ökad konkurrens om platserna så att endast ett urval av de sökande antas. Förutom grundläggande behörighet krävs det i dag minst betyget E i vissa ämnen för att vara behörig till lärarutbildningen. Vi menar att det inte räcker. För att kunna antas till lärarutbildningen ska det krävas minst betyget B i vissa ämnen. Exempelvis ska en grundlärare ha ett högre betyg i svenska och engelska och en ämneslärare i undervisningsämnena.

För att ytterligare stärka urvalsprocessen så att det är rätt personer som blir lärare bör även någon form av antagningsprov eller lämplighetsprov införas. I Finland testas studenter till lärarutbildningen och även till andra högre utbildningar.³¹ Alliansregeringen har tillsatt en utredare som ska se över frågan om lämplighetsprov för lärare. Enligt utredaren ligger utmaningen i att hitta prov som är objektiva och rättssäkra men att det troliga är att de framtida studenterna kommer att intervjuas och prövas i muntlig framställning.³²

Vi vill också öppna möjligheten för att stänga av studenter från utbildningen om det visar sig att de är uppenbart olämpliga för läraryrket. Detta är inte möjligt i dag. I dag genomförs något som kallas för verksamhetsförlagd utbildning (VFU) under hela lärarutbildningen med början under den första terminen. VFU innebär att lärarkandidaten introduceras i yrkesrollen ute i skolan genom en handledare. Vi anser att den första VFU:n i större utsträckning bör ses som ett tillfälle för reflektion kring lärarkandidatens lämplighet för yrket. I samband med detta bör även möjligheten att stänga av en student som är olämplig kunna göras.

²⁹ Skolverket. http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/arkiv_pressmeddelanden/2004/gymnasieskolans-lararbrist-drabbar-yrkesutbildningarna-1.8184

³⁰ Se bl.a. http://www.svd.se/nyheter/inrikes/kraftig-okning-av-lediga-lararjobb_6316760.svd
<http://www.dn.se/ekonomi/kraftig-okning-av-lediga-lararjobb>

³¹ http://www.skolledarna.se/skolledaren/artikelarkiv/rektorsutbildning/Sidor/En_av_tio.aspx

³² <http://www.dn.se/nyheter/sverige/lamplighetsprov-for-blivande-larare>

Samtidigt är behovet av bra lärare stort. Vi måste därför ha flexibla kompletteringsutbildningar som snabbt ökar tillgången på kvalificerade lärare. Alliansregeringen har avsatt medel för vidareutbildning av obehöriga lärare (VAL). De som har varit yrkesverksamma som lärare men obehöriga ska kunna komplettera med en pedagogisk utbildning för att nå lärarexamen. Det är ett steg i rätt riktning. Men det finns flera grupper som skulle kunna omfattas av en liknande vidareutbildning. I proposition 2009/10:89 tas frågan upp om att även den som har tillräckliga ämneskunskaper i minst ett ämne (men inte är verksam som lärare) bör kunna få en ämneslärarexamen efter en kompletterande pedagogisk utbildning.³³ Till skillnad från VAL så saknas det riktade medel för ändamålet och ett krav på lärosäten att tillhandahålla utbildningen. För att skapa snabba vägar in i läraryrket för fler grupper vill vi att det finns riktade medel för denna reform och ett krav på lärosätena att erbjuda utbildningen.

Kontinuerlig fortbildning för lärare

Förslag:

- Lärare ska kunna få kontinuerlig kompetensutveckling, med delvis bibehållen lön, motsvarande en kurs på 7,5 högskolepoäng, vart tredje år. Ämneskunskaper ska prioriteras.

Alliansregeringen har infört kompetensutveckling av lärare genom lärarlyftet I och II. Dessa satsningar är dock tidsbegränsade. Samtidigt är behovet av kontinuerlig och relevant kompetensutveckling särskilt stor för just lärare. Vi anser att det ska införas en möjlighet till kompetensutveckling för lärare, med delvis bibehållen lön, motsvarande en kurs på 7,5 högskolepoäng vart tredje år. Man ska även kunna kombinera studierna med arbete. I första hand ska kompetensutvecklingen inriktas på ämneskunskaper. Staten och kommunen ska dela på finansieringen av denna satsning.

Kollegialt lärande

Förslag

- Öka användningen av det kollegiala lärandet i alla skolor

Det finns ytterligare möjligheter att höja kvaliteten i undervisningen. I många länder ingår det som en naturlig del i undervisningen att ha en kollega som observerar samt därefter utvärderar och utvecklar undervisningsmetodikerna. Det så kallade kollegiala lärandet har visat sig vara en av de mest effektiva metoderna för att uppnå en god kvalitet i undervisningen. I Sverige saknas en kultur där lärare stödjer varandra för att utveckla undervisningen.

I den matematiksatsning som Skolverket ansvarar för används det kollegiala lärandet som utgångspunkt för att utveckla undervisningsmetoder. Vi menar att denna metod skulle kunna användas i all undervisning, dagligen och i varje skola. Den skickligaste läraren skulle kunna ansvara för att handleda kollegor och på så sätt utveckla kvaliteten i undervisningen. Men det kan även handla om arbetslag som arbetar på detta sätt.

³³ Prop 2009/10:89 Bäst i klassen – en ny lärarutbildning

Fritt skolval för alla

Förslag:

- Grundprincipen bör vara att kommunerna ska låta alla föräldrar aktivt ska ta ställning till vilken skola deras barn ska gå i. Vi vill utreda förutsättningarna för detta och hur ett sådant krav på kommunerna kan utformas

Kristdemokraternas utgångspunkt är att föräldrar och elever har en grundläggande rätt att välja skola. Vi anser att det offentliga ska erbjuda föräldrar och elever möjlighet att fritt välja den skola som passar bäst, eller välja bort den skola som inte fungerar – oavsett om skälet bakom valet är skolans kvalitet, mobbning, pedagogisk inriktning, lärarnas bemötande eller något annat.

Ett skolsystem som medger valfrihet och mångfald kan, under rätt förutsättningar vara, kvalitetsdrivande. Det finns också starka rättviseargument för fritt skolval. Det är betydligt lättare för ekonomiskt svagare familjer att välja en skola än att köpa en bostad i det område där den bra skolan ligger.

En förutsättning för fritt skolval är rätten att etablera skolor. Utan rätten att etablera blir det fria skolvalet bara en chimär. Alla skolor som uppfyller de uppställda kraven vad gäller pedagogisk kvalitet ska ha rätt att starta verksamhet. En stor öppenhet ska finnas för olika skolor – om de är privata aktiebolag, idéburna, kooperativ eller offentligt drivna är inte det intressanta. Det väsentliga är kvaliteten i verksamheten och hur de olika skolorna bidrar till att ge eleverna en bra utbildning och en trygghet och positiv skolgång.

Lika villkor för olika driftsformer bör så långt som möjligt eftersträvas. Friskolor ska inte betraktas som komplement till den kommunala skolan, de är kort och gott skolor. Friskolor är den grundläggande förutsättningen för att föräldrar ska kunna välja en skola som passar dem och deras barn. Kristdemokraterna strävar inte efter att friskolorna ska uppnå en viss andel av skolorna eller att en viss andel elever ska gå i en skola med fristående eller offentlig huvudman. Hur många skolor som ska finnas av den ena eller andra sorten ska styras av föräldrar och elevers val. För att uppnå detta krävs att alla skolor möter lika villkor och krav samt att föräldrar och elever kan göra informerade val baserade på korrekt information om skolornas inriktning, resultat och kvalitet.

Vi vill utreda förutsättningarna för att införa ett krav på kommunerna att låta alla föräldrar aktivt ta ställning till vilken skola deras barn ska gå i.

Mångfald är bra för kvaliteten

Skolverket har tidigare kommit fram till att konkurrensen från friskolor förbättrar resultaten i de kommunala skolorna.³⁴ En OECD-studie från 2007 visar att konkurrens från friskolor leder till bättre resultat i PISA-tester i matematik och naturvetenskap.³⁵ Baserat på statistik från SCB har skillnaden i betyg (meritpoäng) och provresultat i kommunala skolor och friskolor för läsåret 2005/2006 jämförts. Resultaten gör gällande att ökad konkurrens från friskolor höjer de kommunala skolornas resultat på de nationella proven. För varje procentandel elever som går i friskola i en kommun ökar resultaten i de kommunala skolorna med 0,34–1,3 poäng.³⁶

³⁴ *Mer kunskap för pengarna - en analys av resurser och resultat i grundskolan*, Skolverket 2005

³⁵ *The Programme for International Student Assessment (PISA)*, OECD 2007

³⁶ *Friskolorna räddare i nöden?*, Svenskt Näringsliv, 2010

Lika villkor för alla skolor

Förslag:

- För att öka transparensen och förståelsen för skolpengens beräkning behövs en tydlig modell där beräkningsunderlaget redovisas för kommunen och de fristående skolorna, vilket slutsatserna i Friskolekommittén kommer att bidra till
- Kommunerna ska tillämpa reglerna för skolskjuts lika, oavsett huvudman

Alla elever, oavsett vilken skola de valt eller vilken huvudman som driver skolan, ska erbjudas så lika villkor som möjligt. Likabehandlingsprincipen, att fristående och kommunala skolor ska ha lika villkor för att bedriva sin verksamhet, är viktig. Det är skolans kvalitet, inte driftsformen eller vem som är huvudman, som ska avgöra skolans vara eller icke vara.

Vad är då god kvalitet? Enligt vår mening är en bra skola en skola som hjälper varje elev att utvecklas så långt som möjligt utifrån elevens egna förutsättningar. Eftersom elever är olika och har olika förutsättningar kan olika skolor vara bra för olika elever. Vi tror inte på devisen att "one size fits all". Alla elever ska behandlas lika i det avseendet att de ska möta och bedömas utifrån samma kunskapsmål – samma normer och samma krav. Men vägarna, metoderna för att nå målen kan se olika ut. Därför behövs mångfald på skolområdet.

Enligt likabehandlingsprincipen ska skolpengen fördelas på samma grunder till de kommunala skolorna som till de fristående. Enligt friskoleförordningen (4 kap 13§) ska en kommun kunna redovisa hur bidraget har räknats fram, men någon närmare reglering i förordningen finns inte. Otydligheterna i det nuvarande regelverket kring kommunernas redovisningsskyldighet gentemot de fristående huvudmännen ger upphov till många tvister. Det faktum att en fristående skola nu kan överklaga kommunens pengbeslut och att någon av landets förvaltningsdomstolar bedömer huruvida rätt skolpeng är utbetald, bli vägledande för vad som kan anses vara ett transparent underlag. Men juridiska processer tar tid och resurser i anspråk. Bättre vore om det fanns tydliga föreskrifter om hur kommunernas redovisning av skolpengen till huvudmännen ska se ut. Friskolekommittén har presenterat förslag för ökad öppenhet, insyn och offentlighet som kommer att kunna bidra till ökad tydlighet.

Ytterligare ett område där det behövs tydligare regler gäller skolskjuts. Idag är kommunerna endast skyldiga att erbjuda skolskjuts till kommunal skola, även om det finns en friskola som ligger närmare elevens hem. Kommunerna har olika regler för när skolskjuts ska beviljas, något som friskolemotståndare kan använda för att motarbeta fristående skolor. Därför bör en allmän princip anges för när en elev är berättigad till skolskjuts.

Bättre information till föräldrar och elever

Förslag:

- Samtliga kommuner ska i god tid inför skolstart informera samtliga föräldrar om Skolverkets kommande jämförelsedatabas, ge information om det svenska skolsystemet och om vilka skolhuvudmän som finns på orten.

Det är ofta svårt för föräldrar och elever att bedöma vad som är en bra skola. Skolverket har databaser där skolor kan jämföras med avseende på vissa nyckeltal och resultat. Tillgängligheten till databaserna är dock underutvecklad och tjänsten är okänd. Det behövs bättre förutsättningar för föräldrar och elever att göra informerade val. Skolverkets databaser, där skolor kan jämföras med avseende på vissa nyckeltal och resultat, är underutvecklade och okända. Friskolekommittén har föreslagit ett nationellt system för jämförelser av olika skolor. Enligt förslaget ska systemet byggas upp och administreras av Skolverket och innehålla officiell statistik, uppgifter från Skolinspektionen samt information insamlad genom kundenkäter och inrapportering från skolor. Alla grund- och gymnasie- och sarskolor oberoende av huvudman ska vara skyldiga att lämna den information som behövs. Informationen ska redovisas öppet och i lättillgänglig form på en webbsida som erbjuder goda sök- och jämförelsemöjligheter.

Vi vill därutöver ge kommunerna en informationsplikt, en skyldighet att tillhandahålla och sprida information om skolsystemet, vilka möjligheter det finns att välja samt vilka olika skolor som finns på orten. Därigenom stärks ytterligare möjligheten att göra informerade val. Via förskolorna och BVC har kommunen möjlighet att nå i princip samtliga familjer.

Ersättningssystem som styr mot kvalitet.

Förslag:

- Utred möjligheterna att komplettera skolpengsmodellen med ett system där skolor också får ersättning utifrån hur bra de lyckas förbättra elevernas resultat

Mer pengar ger inte per automatik en bättre skola. Mycket tyder snarare på att det är dyrt att ha en dålig skola. Det viktiga är att resurserna används till rätt saker. Vi vill utreda vilka möjligheter det finns att komplettera skolpengsmodellen med ett system där skolor också får ersättning utifrån hur bra de lyckas förbättra elevernas resultat på kunskapsprov.

Grundtanken bör vara att premiera förbättringen, inte enbart nivån. Enskilda skolor som uppvisar goda resultat för elever med trasslig bakgrund, elever som är nyanlända till Sverige, som saknar studiemotivation eller som har någon form av funktionshinder bör få del av de extra pengarna.

En risk med ersättning som enbart faller ut baserat på nivån är att det då uppstår starka drivkrafter att enbart locka till sig studiemotiverade och högpresterande elever. Vi vill med vår modell skapa drivkrafter för skolhuvudmännen att satsa på att förbättra varje enskild elevs resultat, oavsett vilken nivå eleverna startar på.

Stäng dåliga skolor

Förslag:

- Skolor med stora brister i verksamheten, som inte kan erbjuda eleverna den skolgång de har rätt till, bör stängas

Skolverket har rapporterat om minskad likvärdighet mellan olika skolor och mellan elever.³⁷ Minskad likvärdighet mellan skolor är ett problem eftersom det innebär att elever inte ges likvärdiga möjligheter att nå sin fulla potential. Men om minskad likvärdighet enbart beror på att de bästa skolorna blivit bättre vore det en sak. Tyvärr är det inte så. Problemet är att det finns skolor som blivit sämre, där uppemot hälften av eleverna går ut utan gymnasiebehörighet. Det kan finnas flera olika förklaringar till att en enskild skola uppvisar bristande resultat, exempelvis att skolan tagit emot många nyanlända flyktingbarn.

Det viktiga är att lyfta de svaga skolorna, inte att hålla tillbaka de bra. Men de riktigt dåliga skolorna som är mycket svåra att förbättra, är det bättre att Skolinspektionen fattar beslut om att stänga. Låt istället de bra skolorna expandera.

Hemundervisning

Förslag:

- Vi föreslår en återgång till lagstiftningen före 2011 då hemundervisning i undantagsfall tilläts

I Sverige gäller skolplikt som omfattar alla barn från hösten det år de fyller 7 år. Skolplikten innebär såväl en skyldighet som en rättighet för eleverna att delta i undervisningen. Skolans uppgift är att förbereda barn och ungdomar för vuxenlivet. Huvuduppgiften är att förmedla kunskap men skolan ska också erbjuda social gemenskap och demokratisk skolning.

Europakonventionen om mänskliga rättigheter ger föräldrar en rätt att välja en undervisning för sitt barn som står i överensstämmelse med deras religiösa och filosofiska övertygelse. Inom det svenska skolväsendet är det fritt för föräldrar att välja skola för sina barn och det gäller även skolor med alternativa pedagogiska eller konfessionella inriktningar. Det finns också omfattande möjligheter att starta fristående skolor med alternativ pedagogik. Denna möjlighet är unik för Sverige och möter i många fall behovet från familjer som i andra länder istället väljer att hemundervisa. Internationella jämförelser är därför inte alltid helt rättvisande. Det svenska systemet erbjuder en mycket långtgående valfrihet.

I praktiken är skolplikten som sådan ett avsteg från konventionens bestämmelser. Barnkonventionen stadgar att alla barn har rätt att gå i skola. Barns rätt till skolgång och föräldrars rätt att bestämma vilken inriktning undervisningen ska ha utifrån sin religiösa och filosofiska övertygelse kan innebära motstående intressen. I en avvägning mellan dessa är skolplikt i kombination med fritt skolval och en

³⁷ Skolverket (2013), http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/arkiv_pressmeddelanden/2013/krafttagkravs-for-en-likvardig-skola-1.198472

stor bredd i utbudet av skolor med olika inriktning det som tar hänsyn till båda dessa delvis motstående intressen. Det är dock inte i alla lägen tillräckligt.

Hemundervisning är ovanligt i Sverige. I modern tid har det sammanlagda antalet hemundervisade barn per läsår sannolikt aldrig överskridit 100. Enligt den skollag som gällde fram till sommaren 2011 fanns en vidare möjlighet för elever att få undantag från skolplikten för att istället få hemundervisning. Tillstånd för hemundervisning skulle enbart ges om hemundervisningen framstod som ett fullgott alternativ till annan undervisning. Det fanns dock omfattande brister i kommunernas uppföljning och exempel på barn med tillstånd att hemundervisas som i praktiken gick i en okontrollerad friskola utan behöriga lärare och tillstånd. Barns rätt att gå i skola är grundläggande och bör finnas starka skäl om detta ska frångås. Utbildade lärare och den sociala gemenskap som skolan erbjuder har en mycket stor betydelse för barns utveckling. I den nya skollagen som började gälla sommaren 2011 begränsades möjligheten till hemundervisning ytterligare. Tillstånd för hemundervisning får nu enbart ges om det finns synnerliga skäl vilket framför allt handlar om barn med olika typer av sjukdomar eller med extremt lång resväg till skolan. Föräldrar som ser hemskolning som det enda alternativet för att deras barn ska kunna få en bra skolgång har i flera fall lett dem till beslutet att flytta till grannländer där acceptansen är större.

Att det finns en möjlighet till undantag är något som Kristdemokraterna värnar. När lagstiftningen ändrades förespråkade de flesta andra ett totalförbud vilket vi lyckades förhindra. Nu finns dock indikationer på att den möjlighet till undantag som finns inte är tillräckligt.

Sedan lagförändringen trädde i kraft har också mycket annat ändrats på skolans område. Förutsättningarna för tillsyn har ändrats med nya resurser och lagliga möjligheter att utföra tillsyn har givits. Det innebär att de negativa effekter som fanns med den tidigare formuleringen i lagstiftningen nu är undanröjda. För att ge alla barn förutsättningar att få just sina behov bedömda och tillgodosedda menar vi därför att det vore rimligt att något vidga möjligheten till undantag.

Skolavslutningar och högtidsfirande i kyrkan

Förslag:

- Konfessionella inslag bör vid vissa tillfällen få förekomma i offentliga skolor i samband med firande av traditionella högtider. Deltagande vid sådana högtider ska vara frivilligt för eleverna. Det bör därför införas ett tillägg till skollagens sjätte paragraf: "Undantag från §6 får i offentliga skolor förekomma vid vissa tillfällen under ett skolår i samband med firande av traditionella högtider. Deltagande vid sådana högtider ska vara frivilligt för eleverna".

Att den svenska skolan är icke-konfessionell slås fast i skollagen. Sverige har en grundlagsskyddad religionsfrihet. Detta innebär att vi även har rätt att avstå från religion. Dessa skydd regleras i regeringsformen samt i Europakonventionen. Ingen medborgare får tvingas att ge till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende. Ingen får heller tvingas att delta i sammankomst för opinionsbildning eller annan meningsyttring.

Skolverket tolkar skollagen som att det inte får förekomma religiösa inslag i utbildningen. De menar att det är möjligt att ha skolavslutning i kyrkan, att en präst kan medverka, men att det inte får innehålla inslag som bön, välsignelse, trosbekännelse, predikan eller annan form av förkunnelse.

Enligt deras tolkning är det inte tillåtet att ha en adventssamling i kyrkan om prästen förmedlar religiösa budskap.

Vår mening är att detta är orimligt. Advent är en kristen tradition, en adventssamling i en kyrka utan kristet budskap är en motsägelse, en omöjlighet. Traditionella högtider i skolan, såsom luciafirande, skolavslutningar, adventssamlingar, bör inte betraktas som undervisning i daglig mening. De ger en möjlighet till högtidlighet, elever, lärare och föräldrar tillsammans. De speglar traditioner som skapar samhörighet och gemenskap, som sitter djupt rotade i den svenska kulturhistorien och erbjuder något annat än det som ges till vardags.

Dessa högtider är inte den svenska skolans stora problem. Luciakronor, julkrubbor och sommarsalmer hotar inte våra barns och ungas välbefinnande eller skolans kvalitet. Skolverkets tolkning snarare bidrar till förvirring än ger klara besked. När lärare och rektorer tvingas värdera varje enskild psalm och sång för att avgöra om den är tillräckligt traditionsenlig har det gått för långt.

En lagändring i enlighet med vårt förslag skulle i ett slag återföra makten dit den hör hemma – de enskilda skolorna – och samtidigt ge de elever (sannolikt en mycket begränsad skara) som absolut inte vill delta i avslutningarna rätten att slippa. Den skulle låta oss respektera både våra traditioner och det fåtal som verkligen inte vill exponeras för dem. Den skulle, till skillnad från Skolverket, ge skolledarna klara och tydliga besked om vad som gäller.

Till saken hör också att människan både har förmåga och stark benägenhet att reflektera över sin egen existens. Existentiella frågor om världens uppkomst, döden och meningen med livet har varit närvarande under hela mänsklighetens historia. Religionsundervisningen i skolan är viktig för att ge eleverna förmåga att reflektera över dessa frågor utifrån de stora religionernas berättelser. Därför har Kristdemokraterna aktivt argumenterat för religionsämnetts bevarande gentemot dem som velat slopa religionsämnet som ett kärnämne. För oss har det också alltid varit en självklarhet att kursplanen i religion bör betona kristendomens särställning och betydelse för vårt lands kulturella och andliga arv. Ingen kan förneka att kristen domen har betytt oerhört mycket för Sveriges kultur och värderingar. Att detta inte ska betonas både i kursplanen för religion och i synen på skolavslutningar i kyrkan är otänkbart.

Fritidsverksamheten och elevhälsan

Fritidsverksamheten

Förslag:

- Minska gruppstorlekarna och öka personaltätheten. Skolverket bör få i uppdrag att utarbeta en tydligare vägledning för storleken på barngruppen och personaltäthet.
- Möjliggör läsläsning på fritidshemmet.

Drygt 80 procent av alla 6-9-åringar och 15 procent av alla 10-12-åringar är inskrivna i fritidshem. Det motsvarar nästan 400 000 barn.³⁸ Att ha sitt barn på fritidshem är frivilligt för föräldrarna men det är också för de flesta helt nödvändigt för att kunna förvärvsarbeta. Fritidshemmen ska därför dels stimulera barns utveckling och lärande och dels erbjuda en meningsfull fritid.

Allt fler barn går på fritidshem, samtidigt som barngrupperna har vuxit kraftigt och personaltätheten minskat avsevärt. 2011 bestod en genomsnittlig fritidshemgrupp av 38,8 barn att jämföra med ca 18 barn i början av 1980-talet. De senaste tre åren har grupperna ökat med två barn per år. 2010 gick det i genomsnitt 21,5 barn på en årsarbetare i fritidshem, jämfört med 7,4 barn 1980. Även om det finns krav om att barngrupperna i fritidshemmet ska ha en lämplig storlek och sammansättning och att lokalerna ska vara ändamålsenliga har utvecklingen gått åt fel håll. Skolverket har återkommande uppmanat kommunerna att se över gruppstorlek och personaltätheten. Skolinspektionens kvalitetsgranskning visar att relationerna mellan vuxna och barn tenderar att bli ytliga och flyktiga och att säkerheten och tillsynen över barnen på vissa håll behöver ses över. I en barngrupp med enbart förskoleklassbarn räknade personalen ut att barnen hade i genomsnitt nio vuxna att förhålla sig till under en dag.³⁹

Skolinspektionen har under 2010 kvalitetsgranskat fritidshemmets förmåga att leva upp till de mål, krav, intentioner och rekommendationer som finns för verksamheten. Flera brister har påpekats bland annat i omsorgen, variation och stimulans, det emotionella och intellektuella stöd och det pedagogiska uppdraget.⁴⁰

Skolinspektionen rekommenderar bland annat att fritidshemmets uppdrag bör förtydligas i de statliga styrdokumenterna särskilt när det gäller lärande- och utvecklingsuppdraget liksom avseende kraven på en god omsorg.⁴¹ Vi menar att storleken på barngrupperna och lärartätheten måste tas på fullt allvar. Skolverkets allmänna råd måste därför omarbetas så att de ger en mycket tydligare vägledning och rekommendation för kommunerna.

Vi tycker också att det ska vara möjligt för barnen att självständigt kunna läsa läxor på fritidshemmet.

³⁸ Skolverkets hemsida länk: <http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/statistik/2.4329/efterfragade-matt-1.127399> samt "Antal kommuner med verksamhet, antal fritidshem, elever per avdelning samt inskrivna elever efter ålder och kön 2005–2011" tabell 1A

³⁹ Skolinspektionen. "Kvalitet i fritidshem". Kvalitetsgranskning. Rapport 2010:3

⁴⁰ Skolinspektionen. "Kvalitet i fritidshem". Kvalitetsgranskning. Rapport 2010:3

⁴¹ Skolinspektionen. "Kvalitet i fritidshem". Kvalitetsgranskning. Rapport 2010:3

Elevhälsan

Förslag:

- En elevhälsogaranti ska införas som ger en elev rätt att inom ett dygn få kontakt med elevhälsovården

Skolan är barns och ungas arbetsplats och därför måste det finnas möjlighet att i ett tidigt skede få hjälp med ohälsoproblem. Elevhälsan har i detta sammanhang en viktig roll. Den ska fungera som första linjens hälsovård för de unga.

Den psykiska ohälsan bland ungdomar har försämrats under de senaste åren. Den tydligaste försämringen ses bland ungdomar mellan 16 och 24 år. Regeringen har genomfört en tillgänglighetsatsning och förstärkt vårdgaranti inom den specialiserade barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Regeringen har också beslutat om en fortsatt satsning på barn och unga med psykisk ohälsa för 2012 – 2016. Trots dessa satsningar kvarstår problematiken att en del av problemen med BUP spiller över på elevhälsan. En gott samarbete mellan elevhälsan och landstingen när det gäller psykisk ohälsa är central. En tredjedel av landstingen uppger att de har länstäckande styrdokument för samverkan med elevhälsa/skolhälsovård i länet. Flera landsting menar att det är svårt att få till stånd samverkansöverenskommelser med ett stort antal kommuner och enskilda skolor.

I den nya skollagen som trädde i kraft den 1 juli 2011 har en samlad elevhälsa införts med krav på tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator samt personal med specialpedagogisk kompetens. Vi välkomnar denna skärpning av lagstiftningen. Kristdemokraterna har även verkat för att alliansregeringen ska satsa 650 miljoner under perioden 2012-2015 på elevhälsan. Ett riktat statsbidrag erbjuds skolhuvudmän som gör insatser för att förstärka elevhälsan. Intresset har varit stort bland skolor och kommuner. Därför har bidrag till skolläkare, skolsköterskor, kurator och skolpsykolog prioriterats i första omgången.

Ett stort problem är att det i alltför många skolor endast erbjuds ett minimum av elevvårdande insatser – det kan till exempel vara så att skolsköterskan endast finns på plats några få timmar per vecka. Det finns en stor brist på tillgång till kuratorer och psykologer i många kommuner. Mot bakgrund av den ökande ohälsan hos barn och ungdomar är denna utveckling inte acceptabel.

Vi vill därför införa en elevhälsogaranti som ger en elev rätt att inom ett dygn få kontakt med personal som har utbildning att möta behovet. På så sätt skulle ungdomars psykiska ohälsa tas på allvar.

Ökad fysisk aktivitet i skolan

Förslag:

- Skolor ska ha ett ökat inslag av fysisk aktivitet för eleverna under skolveckan, minst 600 timmar i grundskolan och att detta regleras i timplanen.

Ett område som det finns skäl att titta vidare på handlar både om hälsa, välbefinnande och om skolprestationer. I Bunkeflostrand har forskare under nio år studerat effekterna på 200 barn som fått mer motion och idrott i skolan. En grupp elever har haft daglig schemalagd fysisk aktivitet under 45 minuter jämfört med kontrollgruppen som fick ha idrott två gånger per vecka. Slutrapporten visar att 96 procent av eleverna i den grupp som haft daglig fysisk aktivitet klarade grundskolans mål och uppnådde behörighet för gymnasieskolan. Bland de som hade idrott två gånger i veckan var motsvarande siffra 89 procent. Det är framförallt pojkarnas resultat som påverkas. Siffrorna för pojkarna är 96 respektive 83 procent. Pojkarna med daglig fysisk aktivitet hade dessutom signifikant högre betyg i svenska, engelska, matematik samt i idrott och hälsa än de övriga pojkarna

Den här kunskapen bör tas till vara. Bättre skolresultat ger bättre hälsa. De barn som har föräldrar med en god ekonomi klarar sig bra. De som framför allt halkar efter kunskapsmässigt – och hälsomässigt - lever inte sällan i ekonomiskt och socialt utsatta sammanhang. Inte minst för dem måste denna forskning leda till slutsatser när det gäller utformningen av skolan.

Svenska elever har mindre schemalagd idrott än eleverna i många andra europeiska länder. Enligt timplanen ska grundskolan ha totalt 500 idrottstimmar, i snitt 1,5 timmar i veckan. Men skolorna har stora möjligheter att bestämma detta själva. De kan både minska antalet med 20 procent eller lägga in fler idrottspass. Detta innebär stora skillnader över landet och mellan och inom kommuner. Därför borde det inte vara upp till varje skola att göra ett val om att ha mer idrott utan istället läggas in i timplanen. Vi föreslår att antalet utökas från 500 idrottstimmar till 600 i grundskolan och att det preciseras hur fördelningen ska se ut mellan årskurserna.

Tyvärr har "idrott och hälsa" blivit teoretiserat. Det behövs därför ett förtydligande i skollagen med avseende på att idrott ska innebära "fysisk aktivitet" och mindre teori. Mer idrott i skolan bidrar inte bara till att göra våra barn friskare och starkare. Mer idrott bidrar också till att barnen presterar bättre i övriga skolämnen. Att röra på sig ger bättre koncentrationsförmåga vilket stimulerar inläringen.

Den fysiska miljön

Förslag:

- Varje kommun ska genomföra en inventering av den fysiska skolmiljön i samtliga skolor i kommunen.

Den fysiska miljön är viktig för att upprätthålla respekten för skolan som institution och det arbete som elever och lärare utför där. Det är rimligt att ställa samma krav på skolmiljön som på arbetsmiljön på andra arbetsplatser. Tyvärr har inte alla kommuner klarat av att prioritera skolan som arbetsplats och lokalerna har på sina håll förfallit bortom det rimligas gräns. Hur läget är i dag är svårt att överblicka. Varje kommun ska därför göra en inventering av den fysiska skolmiljön i landets alla skolor.

Många elever undviker att använda skolans toaletter. Detta gynnar naturligtvis inte skolprestationerna. Elever drabbas av förstoppningar och urinvägsinfektioner. Ofräscha toaletter är också en faktor som drar ner det allmänna intrycket av skolmiljön.

Inom sociologin talar man ibland om den så kallade "broken windows theory" och syftar då på den negativa inverkan små tecken på förfall kan ha på ett helt område. Om en trasig fönsterruta inte byts ut inom rimlig tid kommer människor som rör sig i området att börja uppfatta det som otryggt, samtidigt som sannolikheten för ytterligare skadegörelse ökar. Detta skapar en negativ spiral där hela området förslummas. För att undvika sådana negativa spiraler är det viktigt att snabbt åtgärda klotter och skadegörelse. Om man låter en del av skolan vara trasig eller ofräsch sprider sig förfallet lätt till hela skolmiljön. Om snuset får sitta kvar i taket är risken stor att det också hamnar snus på golvet, att papperskorgen slås sönder o s v.

Ledning och styrning – fokus på pedagogiskt ledarskap

Ett gott ledarskap är en central framgångsfaktor för en skola. Tyvärr brister det ofta i ledarskapet. Skolinspektionen har konstaterat att det är vanligt att rektor inte är en aktiv pedagogisk ledare och att rektor ofta är otydlig i kommunikationen med lärarna.⁴² Lärarna saknar alltför ofta stöd och återkoppling i sitt pedagogiska arbete. Det är därför av stor betydelse att medvetet arbeta för att stärka det pedagogiska ledarskapet på landets skolor.

Öppna rektorsutbildningen för fler

Förslag:

- Rektorsutbildningen ska öppnas för fler. En akademisk utbildning i pedagogiskt ledarskap bör införas, öppen för dem som exempelvis har som mål att bli rektor eller förstelärare
- Rektorer ska erbjudas regelbunden återkommande handledning

Rektorsutbildningen idag fungerar bra. Den bör därför öppnas även för den som vill bli rektor, inte som idag enbart de som har en rektorstjänst. För dem som ännu inte fått en rektorstjänst kan detta ske i form av en utbildning i pedagogiskt ledarskap, förslagsvis med en omfattning av cirka 45 högskolepoäng. Kursen ska därmed motsvara både den nuvarande statliga befattningsutbildningen och rektorslyftet. En befattning som rektor kan vara ett naturligt mål för den som går utbildningen. Även den som inte tänkt sig att bli rektor, men exempelvis förstelärare, kan avsluta sin lärarutbildning med kursen i pedagogiskt ledarskap. Att vara lärare bör inte vara ett krav för att gå utbildningen i pedagogiskt ledarskap eller för att bli anställd som rektor. Det kan vara positivt om chefer från annan verksamhet söker sig till en rektorstjänst efter att först ha gått kursen i pedagogiskt ledarskap. Ledare med erfarenhet av olika verksamheter utanför skolans värld kan fungera som en vitamininjektion som utvecklar skolan i positiv riktning.

Den som tillträtt en tjänst som rektor har ett fortsatt behov av handledning för att utveckla sitt pedagogiska ledarskap. Därför bör alla rektorer återkommande erbjudas fortbildning/handledning.

Enligt Arbetsförmedlingens statistik fanns det i början av 2012 endast 0,6 sökande per utannonserat rektorsjobb. Detta visar på behovet av att uppvärdera rektorsyrket. För att åstadkomma detta behövs troligtvis betydligt högre rektorslöner. Det må vara att rektorer och lärare i Finland inte har mycket mer betalt än i Sverige, men om man ska återge yrket högre status krävs det kanske andra åtgärder än vad som krävs för att behålla en redan hög status.

Ökade möjligheter för rektor att delegera

Förslag:

- Öka möjligheterna för rektor att delegera HR-uppgifter, juridik och administration på fler funktioner i skolan och understryk därmed rektors pedagogiska huvudansvar.

⁴² Skolinspektionen (2012), <http://www.skolinspektionen.se/sv/Rad-och-vagledning/Fran-brist-till-mojlighet/Rektors-ledarskap/Rektors-ledarskap-Vanliga-brister/>

Rektor har ledningsansvar för en skolenhet. En rektor kan vara rektor för flera skolenheter, men skollagen är tydlig med att varje skolenhet ska ledas av en enda rektor och att det är tydligt vem som har ansvar för ledningen och samordningen av det pedagogiska arbetet på skolenheten. Varje elev ska ha en rektor och det är inte möjligt med delat ledningsansvar.

Men en rektor har dock stora möjligheter att utforma den inre organisationen i skolorna genom att delegera beslut.⁴³ En rektor får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare vid skolenheten, som har tillräcklig kompetens och erfarenheter, att fullgöra enskilda ledningsuppgifter och att besluta i vissa frågor. Problemet verkar dock vara att det sällan fungerar så i praktiken.

Arbetsmiljöverket har gjort studier kring rektorernas arbetsförhållanden. De har konstaterat att rektorer tidvis har mycket hög arbetsbelastning med långa arbetsveckor. Rektorerna får i allmänhet för lite stöd i administration, ledning och juridik. Rektor upplever inte sällan sin position som ensam.⁴⁴

⁴³ Skolinspektionen (2012) ”Rektors möjligheter att delegera och skolors organisation”, informationsblad

⁴⁴ Se exempelvis: http://www.skolledarna.se/skolledaren/artikelarkiv/arbetsmiljo/Sidor/allvarlig_kritik.aspx

En trygg och lugn skolmiljö

Lärare och elever har rätt till en lugn, säker och trygg arbetsmiljö. Skolhuvudmännen har huvudansvaret för skolmiljön – att förebygga och förhindra risker för olycksfall eller sjukdom samt att skapa en god miljö för lärande.

I många skolor finns stora brister vad gäller ordning och trygghet. Alltför många elever mobbas eller kränks. Lärare har svårt att genomföra undervisningen på grund av stök i klassrummet och det förekommer också att lärare hotas av elever. Enligt Lärarnas Riksförbunds arbetsmiljöundersökning har 16 procent av lärarna upplevt hot, och sju procent har utsatts för våld, vilket är en ökning jämfört med tidigare.⁴⁵ Det förekommer hot både från elever och från deras föräldrar. En undersökning av Lärarnas Riksförbund i Lund visade att 41 procent av lärarna på grundskolan i Lund uppgav att de fått kränkande telefonsamtal, mejl eller liknande från elevers föräldrar.⁴⁶

Skollagen ger lärare och rektorer befogenheter att ingripa mot elever som stör ordningen och inte respekterar de gällande ordningsreglerna. Med stöd av lagen kan lärare och rektor besluta om utvisning från klassrummet, kvarsittning, tillfällig omplacering, tillfällig placering vid en annan skolenhet, avstängning och omhändertagande av föremål.

Ordning, arbetsro, mobbning och kränkningar har diskuterats så länge det har funnits skolor. Tecknen på att situationen i skolan i vissa avseenden har förvärrats måste tas på allvar. Ska skolmiljön för eleverna förbättras och läraryrket stärkas så att de bäst lämpade lockas till yrket måste det råda balans mellan lärarnas befogenheter, elevernas inflytande och föräldrarnas ansvar för sina barn.

Tydliggör elevernas och vårdnadshavarnas ansvar för skolmiljön

Förslag:

- Lagen ska tydliggöra att elev respektive förälder har ett ansvar för att medverka till en god skolmiljö
- Den som avsiktligt saboterar den fysiska miljön ska delta i att återställa det som skadats.

I nuläget riktar skollagen krav på rektor och huvudman vad gäller ansvar för god arbetsmiljö och trygghet, men inte på elever och vårdnadshavare. Vi anser att det behöver tydliggöras vilket ansvar eleverna – och vårdnadshavarna – har för att skolans ordningsregler respekteras.

Arbetsmiljölagen gäller även skolan. Där framgår att arbetsgivare och arbetstagare gemensamt ska verka för att åstadkomma en god arbetsmiljö.⁴⁷ Lagen säger att: "Arbetstagaren skall medverka i arbetsmiljöarbetet och delta i genomförandet av de åtgärder som behövs för att åstadkomma en god

⁴⁵ Lärarnas Riksförbund, Arbetsmiljöundersökning 2011 (<http://www.lr.se/opinionpaverkan/undersokningar/arkiv/arbetsmiljoundersokning2011.5.14dc57dc132c99db7e380005199.html>)

⁴⁶ Lärarnas Riksförbund i Lunds kommun, Arbetsmiljöenkät 2012 (<http://www.lr.se/download/18.3ae5ed9913c253516c43e2f/1359317008304/LR+Rapport+arbetsmilj%C3%B6+2012.pdf>)

⁴⁷ Arbetsmiljölagen, 3 kap. 1a §

arbetsmiljö. Han skall följa givna föreskrifter samt använda de skyddsanordningar och iaktta den försiktighet i övrigt som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.”⁴⁸

Men arbetsmiljölagen tar huvudsakligen sikte på den fysiska arbetsmiljön och åtgärder för att minska risken för olyckor, i exempelvis slöjd-, idrotts- och kemiundervisning eller i samband med praktik. I skollagen tydliggörs elevens rätt till trygghet, studiero och att inte bli utsatt för kränkande behandling. Det är ett lagkrav att rektor ska besluta om ordningsregler på varje skolenhet, som ska utarbetas under medverkan av eleverna. I dessa ordningsregler bör det beskrivas vilka sanktioner som ska gälla för den elev som bryter mot dessa regler. När en elev vid upprepade tillfällen och allvarligt bryter mot ordningsreglerna är det centralt att skolan och vårdnadshavare samarbetar för att lösa problemen. För länge har utgångspunkten varit att varje problem som rör barn och unga ska lösas av skolan och lärarna. Föräldrar har ansvar för sina barn, även under skoltid.

Alliansregeringen införde redan 2007 möjligheten att flytta en elev till en annan skola om det behövs för andra elevers trygghet, även om detta sker mot elevens vilja. Reformen har ännu inte utvärderats, men ingenting tyder på att möjligheten används i någon större utsträckning. I praktiken är det fortfarande den utsatta eleven som tvingas byta skola i hopp om att få en tryggare skolgång. Lagändringen från 2007 bör därför utvärderas.

För att tydliggöra elevernas ansvar för den fysiska miljön, bör den som medvetet saboterar miljön delta i att återställa skadan. Den som klottrar ska tvätta bort klotter. Den som spottar snus i taket ska tvätta bort snus från taket.

Det finns ingen värdeneutral uppfostran och ingen värdeneutral kultur. Utan en gemensam grundläggande etik skapas ett samhälle där den starke styr och den svage lider. Ett samhälle där uppfattningen om vad som är rätt och orätt skiljer sig från person till person. Det som de flesta av oss ser som goda normer, till exempel människolivets okränkbarhet, alla människors lika värde samt solidaritet med svaga och utsatta, har en djup förankring i den judisk-kristna etiken. Skolans ansvar är att förankra denna värdegrund hos eleverna genom att omsätta de etiska principerna i praktisk handling. I detta ligger också arbetet mot mobbning och kränkande beteende. Det borde vara en självklarhet att alla elever ska kunna känna sig trygga och uppskattade men så är det inte idag. Ett ständigt pågående aktivt arbete mot mobbning, könsdiskriminering och rasism i skolan ska vara en självklarhet.

⁴⁸ Arbetsmiljölagen, 4 kap. 4 §

Stärkt lärarnas möjligheter att ingripa

Förslag:

- Inför "lex Sarah" inom skolan
- Konflikthantering, med utgångspunkt i skolans värdegrund, ska vara obligatorisk i lärarutbildningen

Inom flera andra välfärdsområden finns en lagstadgad skyldighet för personal att rapportera eller anmäla missförhållanden i sin verksamhet. Någon motsvarande skyldighet finns inte inom skolväsendet. En statlig utredning föreslår att alla som arbetar inom skolväsendet ska rapportera missförhållanden till den som ansvarar för enheten eller verksamheten. Detta är ett förslag vi anser att man bör gå vidare med.

Våren 2005 beslutade riksdagen att konflikthantering ska ingå i lärarutbildningen. Syftet var att ge lärare bättre förutsättningar att klara av konflikthantering. Trots detta betänkande är inte konflikthantering ett obligatoriskt moment i lärarutbildningen utan endast frivilligt. Många lärare kommer därför ut i arbetslivet med begränsad praktisk kunskap om hur de ska hantera mobbning, konflikter och ordningsproblem.

Meddelarfrihet för personal i friskolor

Förslag:

Inför förstärkt meddelarskydd införs för anställda vid friskolor. Förslaget ska utredas vidare av utredningen om meddelarskydd i välfärdsverksamheter.

En statlig utredning har tillsatts för att utreda frågan om stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet. Det är angeläget att detta arbete utmynnar i ett förstärkt meddelarskydd också för lärare. Lagtekniskt är det troligt att meddelarskyddet för privatanställda kommer att utformas annorlunda än för offentliganställda, vilket bl a hänger samman med grundlagens utformning. Det är dock angeläget att meddelarskyddet för lärare till sitt innehåll väsentligen blir detsamma i offentlig som privat sektor. Detta för att markera att lärarrollen är en och samma oavsett huvudman.